

Anniina Haanpää

”LAPSET SATUILEVAT”
-SADUTUS LASTENSUOJELUTYÖN MENETELMÄNÄ

Sosiaalialan koulutusohjelma

2014

”LAPSET SATUILEVAT” - SADUTUS LASTENSUOJELUTYÖN MENETELMÄNÄ

Haanpää, Anniina
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Lokakuu 2014
Ohjaaja: Seppo Pamppunen
Sivumäärä: 57
Liitteet: 5

Asiasanat: sadutus, lastensuojelu, kuuleminen, osallisuus, lapsilähtöisyys

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, soveltaisiko sadutusmenetelmä käytettäväksi pienten lasten vastaanottokodissa ja voisiko se toimia työvälineenä lapsen sekä hänen omaohjaajansa välillä. Menetelmänä sadutus on hyvin lapsilähtöistä, jossa pääosassa on lapsi. Lapselle annetaan mahdollisuus kertoa satu tai tarina ja aikuisen tehtävä on kuunnella ja kirjata lapsen satu ylös juuri niin kuin lapsi sen kertoo. Lopuksi aikuinen lukee sadun lapselle ääneen, jolloin lapsella on vielä mahdollisuus muuttaa satua. Sadutus kutsuu kohtaamaan ja kuuntelemaan lasta ja lapsen ajatuksia.

Sadutusmenetelmää on käytetty enimmäkseen varhaiskasvatuksessa sekä kouluissa. Sadutusta voidaan käyttää lasten lisäksi niin nuorten, aikuisten kuin vanhustenkin kanssa. Sadutusmenetelmä on saanut paljon myös tunnustusta ja palkintoja eri puolilla maailmaa.

Opinnäytetyöni toteutettiin toiminnallisesti kvalitatiivisia menetelmiä käyttäen. Toiminnallista osuutta korosti se, että sadutin neljää 4-9-vuotiasta vastaanottokodin lasta yhteensä kymmenen kertaa kevään ja kesän 2014 aikana. Yhtä lasta kohden kertoja tuli yhdestä kolmeen. Pidín sadutushetkestä havainnointipäiväkirjaa ja lopuksi tein pienimuotoisen haastattelun lapsille.

Työni osoitti sen, että lastensuojelulaitosten lapset kaipaavat suuresti aikuisen huomiota ja kahdenkeskistä aikaa. Heillä on myös paljon kerrottavaa, kun siihen annetaan mahdollisuus. Näin ollen menetelmänä sadutus sopii hyvin käytettäväksi myös lastensuojelun sijaishuoltoon ja vastaanottokotiin. Erityisen hyvä työkalu se voisi olla lapsen ja hänen omaohjaajansa välisen suhteen luomiseen.

CHILDREN ARE TELLING STORIES - STORYCRAFTING AS A METHOD IN CHILD WELFARE WORK

Haanpää, Anniina

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree programme in Social Services

October 2014

Supervisor: Seppo Pamppunen

Number of pages: 57

Appendices: 5

Keywords: storycrafting method, child welfare, hearing, involvement, child centeredness

The purpose of this thesis was to find out if storycrafting method could be used in small children's reception house. The purpose was also to find out if storycrafting method could be a good tool between a child and his/her personal key worker. Storycrafting method is a very child centered method where the child has the leading role. The child has a chance to tell a story and the adult will write down the story precisely word to word without correcting mistakes. In the end, the adult tells the story to the child, and the child still has a chance to change his/her story if necessary.

Storycrafting is a great method to hear and confront the child and his/her thoughts. Storycrafting method has been used mostly in daycare centers and at schools. It is a method that can be used also with young people, adults and elderly. It has received also recognition and awards around the world.

This thesis is a functional thesis using the qualitative methods. I collected the material by using storycrafting method in a small children's reception house. I had ten storycrafting moments in spring and summer 2014 with four children aged four to nine years old, one to three times per child. I had an observation diary and I also made a small interview for the children.

My thesis proved that the children living in a reception home are desperate for adult's attention and need dyadic time with an adult. Children have also a lot to tell, if they are given a chance. Therefore storycrafting is a good method to be used in child welfare and in a small children's reception house. It also could be a very good tool for an adult to create a strong and safe relationship with a child.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LASTENSUOJELUN TARKOITUKSESTA	8
2.1	Lastensuojelun sijaishuolto	8
2.1.1	Vastaanottokoti	10
2.1.2	Mistä vastaanottokodin arki koostuu?.....	11
3	LASTENSUOJELUN TYÖMENETELMÄT	12
3.1	Työmenetelmien merkityksestä.....	12
3.2	Taidelähtöiset työmenetelmät.....	12
3.3	Taidelähtöiset työmenetelmät.....	14
4	LAPSI JA OMAOHJAAJA	16
5	LAPSEN OSALLISUUS	18
5.1	Lapsilähtöisyys	18
5.1.1	Lapsen osallisuus lastensuojelussa.....	18
5.1.2	Kohti osallisuutta	20
5.1.3	Sadutus luo osallisuutta.....	21
5.1.4	Vastavuoroinen ja kohtaava toimintakulttuuri.....	22
6	SADUTUS	23
6.1	Sadutuksen historiaa ja sen ydin	23
6.2	Sadutuksessa oppii sekä lapsi että aikuinen	25
6.3	Narratiivisuus ja kerronta	25
6.4	Lasten oma kulttuuri.....	26
6.5	Lasten kertomusten erityispiirteet	27
7	SADUTUS TYÖMENETELMÄNÄ.....	28
7.1	Miten sadutetaan?.....	28
7.2	Sadutus vastaanottokodin työvälineenä.....	29
8	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	31
8.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	31
8.2	Tiedonkeruumenetelmät	31
8.2.1	Haastattelu.....	31
8.2.2	Havainnointi	32

8.3	Tutkimusympäristö ja tutkimuksen osallistajat.....	33
9	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	35
9.1	Sadutustilanteiden seuranta päiväkirjan huomioita.....	35
9.2	Ajatuksia ennen sadutusta.....	35
9.3	Miten sadutus alkoi?.....	36
9.3.1	Puheesta kirjaimiksi ja kirjaimista saduksi.....	37
9.4	Miten lapsi reagoi?.....	38
9.5	Rumat jutut saduissa.....	41
9.6	Mikä yllätti ja mitä kysymyksiä heräsi?.....	41
9.7	Lopuksi sadutushetkestä.....	43
9.8	Haluaisivatko lapset, että heitä sadutettaisiin jatkossakin.....	45
10	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	46
10.1	Sadutusmenetelmän toimivuus ja soveltuvuus pienten lasten vastaanottokodissa.....	46
10.2	Lopuksi.....	48
	LÄHTEET.....	49
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Olen itse aina pitänyt saduista. Lapsuudessani minulle on luettu paljon satuja ja lapsuuden lempisatuni muistan vieläkin ulkoa. Tästä syystä olen myös itse aina pitänyt satujen lukemisesta lapsille. Mielestäni sadut ovat hyvin tärkeä osa lapsuutta. Näin ollen olikin melko selvää, että sadutus herätti mielenkiintoni muutamia vuosia sitten. Kuultuani siitä ensimmäisen kerran, pääsin myös itse toteuttamaan sitä, työskennellessäni eräässä päiväkodissa. Sadutus avasi mielestäni aivan uudenlaisen näkökulman lapsen kohtaamiseen ja siihen, että lapsi sai olla pääosassa, ei aikuinen. Satuja ei kerrotukaan nyt aikuinen, vaan lapsi sai itse luoda ja kertoa sadun aikuiselle.

Opinnäytetyöni aihe on mielestäni hyvin ajankohtainen. Lastensuojelu vaatii uusia menetelmiä, jotta lasten ja nuorten osallisuus sekä kuuleminen pystytään tulevaisuudessa toteuttamaan sillä tasolla, jolla sen kuuluisi toteutua. Olen nyt itse työskennellyt pienten lasten vastaanottokodissa opiskelujeni ohella vuodesta 2012 alkaen. Työni lastensuojelussa herätti uudelleen mielenkiintoni sadutusmenetelmään, koska välillä koin ettei lasten osallisuus päässyt toteutumaan arjen kiireessä. Näin ollen opinnäytetyön aihetta pohtiessani tuntui selvältä ajatus saduttamisesta sekä työkokemukseni yhdistämisestä. Minulla oli jo hieman kosketuspintaa siitä, miten sadutus toimii varhaiskasvatuksessa. Nyt halusin kokeilla sitä myös lastensuojelutaustaisten lasten kanssa.

Sadutus perustuu vastavuoroisuuteen, jolloin se jättää kertojalle vapauden kertomuksensa sisältöön ja muotoiluun. Sadutusmenetelmän käyttö on laajasti levinnyt usealle alalle. Se voidaan nähdä myös yhtenä välineenä tiedon tuottamiseen. Sadutuksen avulla voidaan saada tietoa siitä, mitä kertoja ajattelee ja miten hän ajattelee. Tietoa saadaan myös siitä prosessista, joka tapahtuu lapsen sekä aikuisen välillä. (Karlsson ja Riihelä, 190.)

Lastensuojelun tilasta ja työskentelyolosuhteista tehdyt tutkimukset osoittavat, että lastensuojelun työntekijöillä ei ole aikaa kohdata asiakastaan avoimuudessa, huostaanoton valmistelussa tai sijaishuollossa. Kohtaamisen ongelmat onkin nähty yhtenä merkittävänä seikkana, joka huonontaa lastensuojelutyön laatua. Kohtaaminen voidaan nähdä lastensuojelutyön ytimenä. Niin kohtaamiselle kuin lapsilähtöiselle työt-

teelle tulisi raivata tilaa myös lastensuojelutyössä. Nykyään työtä määrittävät vielä liiaksi lainsäädäntö, työntekijän tavoitteet sekä talous. (Jaakkola 2013,32.)

Sadutusmenetelmän kokeilu lastensuojelulaitoksessa antoi minulle paljon. Se toi esiin niitä faktoja, joita olen paljon työni ja opiskeluideni kautta pohtinut. Lapset tarvitsevat aikuisen huomiota, aitoa kohtaamista sekä kuuntelua. Sadutus on mielestäni niin sanottu helppo keino kuulla lapsen mielipiteitä, näkökulmia ja lapsen ääntä. Omaohjaajan työkaluksi sadutusmenetelmän käyttö voisi sopia luomaan luotettavaa sekä vastavuoroista suhdetta lapseen.

Huomioitavaa on sekin, että sadutus on saanut useita eri palkintoja, kuten kansainvälisyyskasvatuspalkinnon sekä se on valittu EU:n lasten mielenterveyttä edistävien mallitoimintojen joukkoon ainoana suomalaisena menetelmänä useiden ehdokkaiden joukosta (Karlsson 2014, 214).

2 LASTENSUOJELUN TARKOITUKSESTA

Lastensuojelun tärkeimpänä tehtävänä on turvata lapsen oikeus arvokkaaseen elämään sekä taata lapsen oikeus turvallisiin ihmissuhteisiin. Se kuuluu osana lasten suojeluun, joka taas perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. (Taskinen 2010, 19–20.)

Lastensuojelu voidaan nähdä hyvin monimuotoisena prosessina ulottuessaan kasvuolojen kehittamisestä ja parantamisesta huostaanottoon asti. Yleisesti lastensuojelu on lasten hyvinvoinnin sekä oikeuksien turvaamista ja edistämistä. Lastensuojelu on lakisääteistä toimintaa jonka tulee toteuttaa osaltaan Lapsen oikeuksien sopimusta. Lastensuojelua määrittää lastensuojelulaki. ”Lain tarkoitus on turvata kaikkien lasten oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun”. (Bardy 2009, 11, 39.)

2.1 Lastensuojelun sijaishuolto

Vuonna 2012 sijoitettiin kiireellisesti 3 944 lasta. Kaikkiaan kodin ulkopuolelle oli vuoden aikana sijoitettuna 17 830 lasta ja nuorta. (Sosiaaliportin www-sivut 2014.)

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. (Lastensuojelulaki 49§).

Lapsen sijaishuoltoa voidaan järjestää erilaisissa lastensuojelulaitoksissa. Tällaisia ovat lastenkodit, nuorisokodit, vastaanottokodit, koulukodit ja muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. Lastensuojelulaitoksia ylläpitävät kunnat, valtio tai yksityiset yhteisöt. Kun lapsen sijoitus on väliaikainen, voidaan hyvin järjestettyä laitoshuoltoa usein pitää parhaana ratkaisuna lapsen sijaishuollon järjestämiseksi. Tämän-tyyppiseen laitoshuoltoon liittyy tiivis työskentely lapsen vanhempien kanssa, sekä

kiinteä yhteydenpito lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. (Saastamoinen 2008, 30–31.)

”Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle sijaishuoltoon kiireellisellä sijoituspäätöksellä. Jos lapsi on jäljempänä 40 §:ssä mainitusta syystä välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa, hänet voidaan sijoittaa kiireellisesti perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka järjestää muulla tavoin hänen tarvitsemansa hoito ja huolto.” Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti hyvin monesta eri syystä. Kiireellisen sijoituksen perusteet voivat johtua esimerkiksi lapsen kasvuolosuhteissa olevista ongelmista, lapsen omasta käyttäytymisestä, tai lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden tilanteesta. (Saastamoinen 2008, 45–46.)

Lapsi voidaan sijoittaa pois kotoaan myös avohuollon tukitoimena. Lapselle voidaan järjestää asiakassuunnitelmassa tarkoitettulla tavalla avohuollon tukitoimena tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa taikka laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muun kasvatuksesta vastaavan henkilön kanssa. Lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena lyhytaikaisesti myös yksin. Sijoitukseen vaaditaan lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus. (Lastensuojelulaki 37§.) Lapsen sijoittaminen yksin kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena tulee mahdolliseksi kuitenkin vain hyvin rajatuissa tapauksissa ja silloinkin on huomioitava sijoituksen lyhytaikaisuus (Saastamoinen 2008, 58).

Lapsen sijoitusvaiheessa on erityisen tärkeää, että lapselle selitetään hänen ikätasonsa huomioon ottaen ja ymmärrettävästi sijoitukseen liittyvistä käytännön asioista sekä lapsen kanssa keskustellaan sijoitukseen johtavista syistä. Tilanteessa tulisi huomioida riittävä aika sille, että lapsen kanssa käydään läpi tilanteen herättämiä tunteita. Erityisen merkittävää on se, että aikuinen rohkaisee lasta kertomaan omista tunteistaan ja ajatuksistaan vastaisuudessaakin. On aikuisen tehtävä tarjota siihen mahdollisuuksia. (Känkänen 2009, 235.)

2.1.1 Vastaanottokoti

Vastaanottokoti on yksikkö, jonka tehtävänä nähdään lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen ja hänen perheensä elämäntilanteen selvittäminen ja arviointi. Perustehtävänä on tehdä arviointia siitä, missä lapsen turvallinen hoito ja huolto tulee tapahtua. Vastaanottokodissa sijoitukset kestävät tavallisesti korkeintaan puoli vuotta, jonka aikana tulee tehdä lapsen edun mukainen ja perhettä tukeva arvio lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmasta. Sijoituksen aikana vastaanottokoti vastaa lapsen kasvun ja kehityksen tukemisesta. Tarvittaessa vastaanottokoti huolehtii myös erityishoidon ja kuntoutuksen järjestämisestä. (Sosiaaliportin www-sivut 2014.)

Lapsen sijoituksen aikana tehtäviin kuuluu myös vanhempien kanssa käytävä keskustelu siitä, miten perheen ongelmat vaikuttavat lapseen, hänen kasvuunsa ja kehitykseensä. Vastaanottokodissa olon aikana tulee myös tehdä ratkaisu siitä, palaako lapsi kotiinsa vai sijoitetaanko hänet lyhyt- tai pitkäaikaisesti kodin ulkopuolelle. Yksi vastaanottokodin tavoitteista on auttaa perheitä löytämään keinoja ratkaista lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvät ongelmakohdat. Jos kuitenkin päädytään siihen, että lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, tulee lapselle etsiä hänen tarpeitaan vastaava sijaishuoltopaikka joko lastensuojelulaitoksessa, perhekodissa, sijaisperheessä tai muualla. (Sosiaaliportin www-sivut 2014.)

Vastaanottokoti, jossa työstin opinnäytetyötäni ja jossa olen päässyt työskentelemään opintojeni ohella, on seitsemänpaikkainen pienten lasten vastaanottokoti. Päätöksen sijoituksesta vastaanottokotiin tekee päivystävä sosiaalityöntekijä tai avohuollon lastensuojelun sosiaalityöntekijä (Porin kaupungin www-sivut 2014). Työkokemukseni vastaanottokodissa on ollut hyvin opettavaista sekä antoisaa opintojeni vastapainona. Lastensuojelulaitoksen arki kun usein on hyvin erilaista mitä puhutaan, mitä kirjoista voi lukea tai mediasta kuulla. Vastaanottokodissa työskennellessäni on lasten ikähaarukka ollut kolmen kuukauden sekä viidentoista ikävuoden välillä, mutta pääosin lapset ovat olleet alle 12-vuotiaita. Työnkuva koostuu paljolti perushoidosta, koska kyseessä on pienten lasten vastaanottokoti. Vastaanottokodin lapsille pyritään takaamaan normaali arki, sääntöineen ja rajoituksineen.

2.1.2 Mistä vastaanottokodin arki koostuu?

Vastaanottokodin arki pyörii paljolti arjen rutiinien pyörittämisessä. Vastaanottoon sijoitetut lapset ovat hyvin usein kasvaneet ilman rajoja, eikä heillä ole kokemusta säännöllisestä päivärytmistä. Tämän vuoksi säännöllisen päivärytmin turvaaminen vastaanottokodissa onkin yksi tärkeimpiä asioita. Se luo lapselle turvaa, ennustettavuutta ja elämänhallinnan tunnetta. Laitoksen arki etenee normaalien rutiinien mukaisesti; aamupala, koulu, lounas, päiväunet, välipala, päivällinen, ulkoilua/leikkiä, iltapala ja nukkumaanmeno. (Sosiaaliportin www-sivut 2014.)

Lasten asioissa pidetään myös paljon erilaisia neuvotteluja sekä palavereja (Sosiaaliportin www-sivut 2014). Nämä ovat yleensä moniammatillisia. Paikalle tulevat lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja, vastaanottokodin työntekijä, lapsen vanhemmat, mahdolliset perhetyöntekijät jne. Tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi ja lapsen edun mukainen työskentely. Vastaanottokodissa työ on siis hyvin moniammatillista. Yhteistyötahoja ovat muun muassa päiväkotit, koulu, neuvola, perheneuvola, hammaslääkäri, sosiaalipediatriinen poliklinikka, lasten neurologinen osasto, lasten poliklinikka, lasten psykiatrinen poliklinikka, sosiaalityöntekijät, poliisi sekä erilaiset päihdepalvelut.

Yhteistyö lapsen biologisten vanhempien kanssa lapsen sijoituksen aikana on myös vastaanottokodissa jokapäiväistä. Sijoituksen alkaessa sosiaalityöntekijä päättää ne lapsen läheiset ihmiset, jotka saavat vierailta osastolla lasta katsomassa. Vastaanottokodissa on tietyt vierailuajat ja vanhempien kanssa sovitaan myös mahdollisista kotilomista. Lupa näihin tulee kuitenkin pyytää ensin perheen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä.

3 LASTENSUOJELUN TYÖMENETELMÄT

3.1 Työmenetelmien merkityksestä

Suomessa on suuri tarve kehittää lasten kanssa työskentelyyn tarkoitettuja työvälineitä ja menetelmiä. Suoraan lapselle suunnattu tuki on lastensuojelussa ollut vähäistä tai jopa puuttunut kokonaan. Kun on herännyt tietoisuus lapsen kohtaamisen tärkeydestä, se on aiheuttanut huolta siitä, mitä lapsen kanssa työskentelyn tulisi sisältää. Esimerkiksi Yhdysvalloissa, Kanadassa, Hollannissa ja Ruotsissa lasten kanssa työskentelyllä on jo pidemmät perinteet ja työvälineitäkin on tarjolla. (Väliavaara 2004, 20.) Onneksi nyt myös Suomessa ollaan heräämässä tähän.

Erityisen tärkeää lastensuojelutyön parissa toimivilla työntekijöillä on se, että heillä on taitoa huomioida miten lapsia autetaan tunnistamaan omat tarpeensa sekä ilmaisemaan omat todelliset tunteensa. Onko henkilökunnalla riittävästi mahdollisuuksia käyttää juuri tähän tarkoitukseen erilaisia työmenetelmiä? (Liukkonen 2010, 119.) Ja vaikka työvälineitä olisi, käytetäänkö niitä?

3.2 Taidelähtöiset työmenetelmät

Lastensuojelun työmenetelmillä tarkoitetaan työkaluja, joita käytetään työskennellessä lasten sekä heidän perheidensä kanssa. Menetelmien käyttäjältä vaaditaan hyviä sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja. Menetelmiä tulisi käyttää säännöllisesti, jotta ne juurtuisivat käytännön työhön. Työyhteisössä kannattaakin sopia, että tiettyä menetelmää käytetään säännöllisesti tietyn aikaa ja tämän jälkeen sovitaan siitä otetaanko menetelmä pysyvästi käyttöön. Tutkimuksissa on selvinnyt, että lastensuojelulaitosten työntekijöillä on hyvin monenlaista työmenetelmäosaamista, mutta asenteet niiden käyttämiseen saattavat vaihdella. (Liukkonen 2010, 119–120.)

Lastensuojelun asiantuntijat kartoittavat jatkuvasti erilaisia keinoja miten kuulla lapsen elämää todellisuutta juuri sellaisena kuin lapsi sen itse kokee. Luovan ilmaisun keinoista sekä taidelähtöisistä menetelmistä voidaankin löytää avain silloin, kun lasta ja hänen perhettään kuullaan. Kiinnostus tällaisia menetelmiä kohtaan onkin lisää-

tynyt eri hankkeissa saatujen tuloksien myötä. Usein tällaisten työvälineiden käytön esteeksi saattaa kuitenkin arjen työssä nousta työntekijän haluttomuus oman työtapansa muuttamiseen, ajan puute, työvälineen käytön opettelu jne. (Liukkonen 2010, 123–124.)

3.3 Taidelähtöiset työmenetelmät

Lastensuojelun menetelmällinen kehittäminen Suomessa on ollut aktiivista 1990-luvulta lähtien. Taloudellinen lama sekä siitä seurannut resurssipula osaltaan vaikutti siihen, että työtapoja oli arvioitava ja kehitettävä uudelleen. Menetelmien kriittinen tarkastelu onkin nostanut esiin sosiaalityön puutteet. Mitä vähemmän meillä on lastensuojelussa resursseja käytössämme, sitä tärkeämmäksi nousevat kekseliäät ja monipuoliset auttamiskäytännöt. Tämän kautta muun muassa toiminnalliset ja taidelähtöiset menetelmät sekä erilaiset konkreettiset työvälineet, kuten opaskirjat, korttisarit ja pelit ovat lisääntyneet viimeisen kahden vuosikymmenen aikana. Toiminnalliseen ja taiteelliseen työskentelyyn perustuvat menetelmät ovatkin monipuolistaneet toimintakäytäntöjä lastensuojelussa sekä tarjonneet aivan uusia kehittämismahdollisuuksia. (Känkänen 2013, 28–29.)

Lastensuojelutyössä tarvitaan erilaisiin tilanteisiin ja tarpeisiin soveltuvia käytännön menetelmiä, jotka tulisi ottaa osaksi perustyön rinnalle. Raskaissa elämäntilanteissa elävien lasten kohdalla olisi merkittävää tunnistaa lasta kohtaamattomat lähestymistavat ja löytää heidän tarpeisiinsa vastaavia lähestymistapoja. Uusien työmenetelmien perehtymiseen ja niiden käyttöönottoon liittyvät ongelmat kuitenkin tunnutaan usein löytävän, nimittäin vähäisten resurssien aiheuttama kiire sekä työn kuormittavuus. Lisäksi arjen rutiinien rikkomiseen liittyy aina tietynlainen riski. Lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä on kuitenkin alettu tukea taiteen ja kulttuurin sekä sosiaali-, hoito- ja kasvatustalouden kohtaamista erilaisten kokeilu- ja kehittämishankkeiden avulla. Hyvänä esimerkkinä tästä mainittakoon Myrsky-hanke, jonka lähtökohdaksi oli ajatus taiteen voimaannuttavasta vaikutuksesta nuorten elämään. Hankkeessa mukana olleet nuoret kokivat, että he saivat hankkeen kautta uudenlaisen tavan saada äänensä kuuluville sekä ilmaista tunteitaan. (Känkänen 2013, 29–30.)

Taidelähtöisten menetelmien vakiinnuttaminen lastensuojelutyön käytäntöön vaatii muutosvalmiutta, lisäresursseja, koulutusta sekä käytännönläheistä tutkimustyötä. Yksi tärkeä edellytys menetelmien juurruttamiseksi on kuitenkin se, että toiminta kehkeytyy luontevaksi osaksi perustyötä. Sitä ei saa nähdä erillisenä kuormittavana lisänä tai määräaikaisena hankkeena ja myös asenne ratkaisee. Edellytyksenä on utelias, avoin sekä ennakkoluuloton mieli. Nykyisessä tilanteessa taidelähtöiset mene-

telmät ovat lastensuojelussa vielä lähinnä projektiluonteisia ja toiminta saattaa olla yksittäisten ”tulisieluisten” tekijöiden varassa. (Känkänen 2013, 114.)

Luovuuden potentiaalia lastensuojelussa syövät arjen kiire sekä resurssipula. Asiakasmäärät ovat liian suuria työntekijää kohden, epäpäteviä henkilöitä on alalla yhä enemmän sekä työntekijöiden vaihtuvuus on suuri. Tämä kaikki on osasyynä siihen, että aikuisen ja lapsen välille on laitospäristössä haastavaa rakentaa luottamuksellista ja pitkäkestoista suhdetta. Omahoitajasuhteet vaihtuvat, työntekijöiden työnkuvat vaihtuvat sekä lapsen sijoituksen kestot vaihtelevat. Näistä vaikeuttavista tekijöistä huolimatta taidelähtöiset menetelmät voivat kehittyä osaksi lastensuojelutyötä sekä erilaisia palvelukokonaisuuksia. Taide voi olla keino nähdä vallitsevien käytäntöjen epäkohtia ja ravistella työntekijöiden asenteita. Lapsen sensitiivinen ja kokonaisvaltainen kohtaaminen ja lapsen tarpeiden näkyväksi tekeminen vaatii kannanottoa siihen, järjestykö lapselle se tila ja aika, jonka hän tarvitsee ja onko kiire pysäytettävissä. (Känkänen 2013, 113.)

Työmenetelmien tuominen työyhteisön toimintakäytäntöön ei ole helppoa. Työntekijöillä saattaa olla hyvin erilaisia näkemyksiä siitä miten kasvatustyötä tulisi tehdä. Toiset saattava olla sitä mieltä, etteivät he tarvitse työssään mitään työmenetelmiä ja riittää, että aikuinen on läsnä lapsen elämässä. Tällaisten ajattelutapojen muuttaminen vaatii aikaa. Asenteellisuuden lisäksi saatetaan törmätä työntekijöiden rohkeuden puutteeseen ottaa käyttöön uusia työmenetelmiä. Uusien työmenetelmien käyttö vaatii käyttäjältään aina rohkeutta sekä itsensä likoon laittamista. (Pentikäinen 2010, 112.)

4 LAPSI JA OMAOHJAAJA

Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle aiheuttaa lapselle tunteen, että hänen perusluottamuksensa maailmaan hyvänä ja turvallisena paikkana horjuu pahemman keran. Lapsi saattaa suhtautua ihmisiin epäluuloisesti sekä vihamielisestikin. Joskus lapsi voi olla pelokas ja joutuu helposti paniikin valtaan, eikä kestä yhtään muutoksia tai stressiä. Lastensuojelulaitoksen arkielämän positiivisia hoidollisia vaikutuksia ei juuri ole tutkittu. Normaalit rutiinit päivästä toiseen ovat yksi lastensuojelulaitoksen peruskiviä ja aikuisen tehtävänä on luoda sekä ylläpitää näitä struktuureja. Nämä asiat saattavat monelle lapselle olla sijoituksen alussa olla varsin ihmeellinen asia, monen lapsen elämässä kun ei ole jääkaapissa ollut ruokaa tai perunoita on syöty raakoina ja yöt on nukkumisen sijaan voitu käyttää pelikonsolien parissa. (Sinkkonen 2010, 9-10.)

Jokainen lapsi tarvitsee elämäänsä turvallisia aikuisia. Monissa lastensuojelulaitoksissa on käytössä omaohjaaja. Lapsen saapuessa laitokseen hänelle nimetään omaohjaaja/-t. Omaohjaaja on päävastuussa lapsen asioista. Hänen tehtäviinsä kuuluu muun muassa tukea lasta kotiutumaan laitokseen, luoda kokonaiskuva lapsesta ja hänen elämästään kasvuympäristöineen, olla yhteydessä viranomaisverkostoihin sekä rakentaa lapselle turvallista kasvua ja kehitystä laitoksen arjessa. (Sosiaaliportin www-sivut 2014.) Omaohjaajasta voidaan käyttää myös nimitystä omahoitaja tai oma aikuinen.

Parhaassa tapauksessa lapsen ja omaohjaajan välille syntyy turvallinen kiintymyssuhde. Se perustuu aikuisen saatavilla oloon, ennakoitavuuteen sekä siihen, että lapsi voi tuoda vuorovaikutukseen kaikki tunteensa, siis myös avuttomuutensa, vihansa ja surkeutensa. (Sinkkonen 2010, 11.)

Lastensuojelulaitoksessa lasta hoitavat henkilöt ovat avainasemassa lapsen elämässä. Kiireisessä ja raskaassa arjessa unohtuu helposti se tosiasia, miten suuri merkitys yksittäisillä teoilla voi olla lapsen hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kannalta. Lastensuojelun asiakkaana olevaa lasta lapsilähtöisten työtapojen omaksuminen voi auttaa jo ennen kuin terapian tarve on kiistaton. (Välivaara 2004, 13.)

Sijoitettuun lapseen kohdistuvat tuet auttavat häntä parhaiten silloin, kun hänen ympärillään olevat lähimmäiset ja ammattilaiset pystyvät luomaan lapseen hyvän ja turvallisen vuorovaikutussuhteen ja toimivat yhdessä suunnitelmallisesti lapsen edun mukaisesti. Vuorovaikutuksessa lapsen kanssa hänen tarpeitaan on helpompi havainnoida ja näin ollen lapsen kokemukset, tunteet ja mielipiteet tulevat myös paremmin kuulluiksi (Välivaara 2004, 19.)

5 LAPSEN OSALLISUUS

5.1 Lapsilähtöisyys

Lapsilähtöisyys merkitsee sitä, että työskentelyssä otetaan huomioon lapsen tarpeet. Aktiivisena osapuolena on lapsi ja hän pystyy omalta osaltaan vaikuttamaan siihen, mitä tapahtuu. Lapsilähtöisyys perustuu 1700-luvun Rousseauin ajatteluun ja 1900-luvun alun reformipedagogiikkaan. Käsitettä lapsilähtöisyys käytetään Suomessa kuvaamaan erityisesti käytännön työn toimintatapaa esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, kouluissa, terveydenhuollossa sekä sosiaalityössä. Lapsilähtöisyys-käsitettä kuvataan usein tarkoituksin ja eri konteksteissa ja on käsitteenä hyvin monimerkityksellinen. Yhteenvetona voidaan kuitenkin todeta, että lapsilähtöisyydessä korostuu lapsen tarpeiden ja kiinnostusten kohteiden sekä aktiivisuuden huomioon ottaminen. (Karlsson 2012, 21–22.)

5.1.1 Lapsen osallisuus lastensuojelussa

”Ihminen kokee olevansa osallinen ja merkityksellinen, kun hän voi vaikuttaa itseensä liittyviin asioihin” (Karlsson 2005, 110).

Lastensuojelussa lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että työntekijällä on aikaa lapselle. Työntekijällä on käytössään työvälineitä ja halu työskennellä lapsen kanssa toiminnallisesti sekä hän on miettinyt ja suunnitellut tapaamisia etukäteen. Kun lapsi on elänyt vaikeissa oloissa, häntä ei välttämättä ole kuultu eikä lapsi ole tottunut siihen, että häntä todella ymmärrettiisiin. Tästä syystä lapsilähtöisen työskentelyn tulisi perustua lapsen yksilölliseen huomioimiseen sekä vastavuoroiseen vuorovaikutukseen. Lapsella on monta tapaa kertoa elämästään. Näin ollen aikuiselta vaaditaan herkkyyttä havainnoida lasta ja peilata lapsen kokemusmaailmaa. Tarvitaan myös lapsilähtöistä työtettä, taitoa virittäytyä lapsen kanssa samalle aaltopituudelle sekä herkistymistä kuulemaan ja näkemään. (Välivaara 2004, 12.)

Lastensuojelun ammattilaisten tulee muistaa se, että heidän tehtävänä on tarjota lapselle mahdollisuuksia osallistua sekä opettaa lapsille miten he voivat tuoda esille omia mielipiteitään ja käsityksiään. Työntekijän on myös luotava pedagoginen suhde lapseen, sekä rakennettava dialoginen prosessi, jolloin merkittäviksi asioiksi nousevat oikea ilmapiiri sekä työntekijän asenne. Nämä asiat lisäävät osallisuuden vahvistamista. Lasta tulee kaikista vaikeuksistaan huolimatta pyrkiä motivoimaan osallistumaan sekä osallisuuteen. (Timonen-Kallio 2010, 6-7.)

Lastensuojelussa osallisuuden haasteeksi nousee muun muassa ihmissuhteiden jatkuvuuden turvaaminen. Lapsilähtöinen työskentely vaatii työntekijältä herkkyyttä aistia arjen pieniä erilaisia tapahtumia sekä kerätä ja dokumentoida niiden merkityksellisyys näkyväksi lapselle itselleen hänen henkilökohtaisessa elämässään. (Timonen-Kallio 2010, 15.) Usein lastensuojelulaitoksen arjessa dokumentointi tapahtuu hyvin aikuislähtöisesti ja kaikki arjen tieto kerätään aikuisia varten eri tietojärjestelmiin. Toki tarkka dokumentointi on erittäin tärkeä asia tiedon kulun sujumisen turvaamiseksi.

Osallisuus-käsitettä käytetään nykyään paljon ja varsin erilaisissa merkityksissä. Eri-tyyseen yleinen se on juuri keskustelussa lasten mahdollisuuksista osallistua eri toimintaympäristöissä. Yksi tapa nähdä lasten osallisuuden toteutuvan on silloin, kun heillä on mahdollisuus keskustella heille merkittävistä asioista ja tuoda niitä aikuisten tietoon. Osallisuuteen kuuluu myös se, että lapset voivat tehdä aloitteita asioista, joita heidän mielestään tulisi muuttaa sekä osallistua erilaisin tavoin heitä itseään ja myös muita lapsia koskevaan päätöksentekoon. (Nivala 2010, 19.)

Toteutuuko lapsen osallisuus sitten lastensuojelutyön arjessa? Siitä voi olla montaa mieltä ja parannettavaa varmasti olisi. Lapset ja nuoret kokevat yhä edelleen etteivät he tule kohdatuksi eikä heitä kuunnella tai heidän mielipiteitään selvitetä. Yksi tähän vaikuttava asia on varmasti riittämättömät resurssit. Mutta emme silti voi antaa kaiken selittyä pelkästään resurssipulalla. Lapsen osallisuuden toteuttaminen arjessa ei vaadi meiltä kuitenkaan mahdottomia. Voimme kuunnella ja kuulla lasta, ottaa hänen mielipiteensä huomioon ja kunnioittaa sitä pienissäkin arjen asioissa. Loppujen lopuksi työntekijöiden toiminta on kuitenkin vielä hyvin aikuislähtöistä, tätä asiaa ei vain arjen työssä tule usein mietittyä. Jopa Tove Janssonin muumeissa kerrotaan näkymättömästä lapsesta, Ninnistä, joka on luonut pelkojensa suojaksi itselleen näky-

mättömyyden roolin. Muumiperheessä Ninni pääsee kuitenkin osallistumaan arjen askareisiin, oppii leikkimään, sekä saa tilaa näyttää tunteitaan. Loppujen lopuksi Ninni muuttuu taas näkyväksi. (Liukkonen 2010, 114.) Mielestäni tämä on yksi hyvä esimerkki osallisuuden merkityksestä lapsen elämässä ja Ninnin olemus kuvaa hyvin laitokseen sijoitettua lastensuojelulasta.

"Lasten ja koko perheen kuunteleminen on tärkeää lastensuojelun kehittämisessä. Viranomaiset eivät suinkaan omista kaikkea viisautta ja siksi ihmiset täytyy ottaa aidosti mukaan oman asiansa kehittämiseen", sanoo maamme ensimmäisiä lastensuojelun laatusuosituksia valmistelleen työryhmän vetäjä Marjo Lavikainen. (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2014). Lavikainen korostaa myös lastensuojelun laatusuositusten kiinnittävän enemmän huomiota juuri osallisuuteen, ja yksi merkittävä parannusehdotus liittyy henkilöstön työajan käyttöön. ”Jatkossa vähintään puolet työajasta pitäisi käyttää asiakastyöhön ja joka asiakkaalle tulee turvata kuukausittain vähintään kaksi tuntia aikaa omalta työntekijältä.” (Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2014.)

Näiden laatusuositusten myötä olemme siis menossa parempaan suuntaan, mutta pelkät suositukset eivät riitä muuttamaan työtapojamme, jos itse emme niitä ole valmiita muuttamaan. Lastensuojelussa toivoisin myös pohdintoja sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärien helpottamiseksi, jotta heille mahdollistettaisiin aikaa lasten ja nuorten kohtaamiseen.

5.1.2 Kohti osallisuutta

Lasten ja nuorten osallisuutta pyritään vahvistamaan koko ajan erilaisilla hankkeilla ja projekteilla. Hyvä esimerkki tästä on lastensuojelun käsikirja nimeltä ”Uskomme sinuun-usko sinäkin-eväitä elämään ja tahtoa selviytymiseen.” Se on tarkoitettu yli 10-vuotiaille lapsille ja nuorille, jotka ovat sijoitettu kotinsa ulkopuolelle. Oppaan ovat julkaisseet Pesäpuu ry ja Lastensuojelun keskusliitto ja sen ovat suunnitelleet Pesäpuu ry:n Selviytyjät- tiimin nuoret. Tiimi koostuu 17–25-vuotiaista sijoitetuista nuorista, jotka ovat kehittäneet lastensuojelua, sijaishuollon käytäntöjä sekä toimintatapoja. (Barkman 2014.)

Toinen hyvä esimerkki on se, että nuorten lisäksi pienet lapset voidaan nyt nähdä osana kehittämässä parempaa lastensuojelua. Lastensuojelun erityisosaamisen keskus Pesäpuu ry on valmistellut nyt myös sellaista toimintamallia, jossa sijaishuollon asiakkaina olevat 6-8-vuotiaat lapset ovat pystyneet käsittelemään lastensuojeluun ja elämään liittyviä asioita lapsilähtöisesti yhdessä aikuisten kanssa. Kerhossa on piirteitä myös lapsuuden tutkimuksessa käytetystä menetelmästä eli sadutuksesta. Siinä lapset rakentavat tarinaa mäyrälle; tarinaa, jota aikuiset pääsevät seuraamaan. ”Lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla toteutuu paremmin, kun tarina jaetaan yhdessä leikkien, piirtäen, valokuvaten tai tutkien”, toteaa lapsiasiavaltuutetun toimiston ylitarkastaja Raija Harju-Kivinen. Sijaishuollon lapsilla ja nuorilla on paljon sellaista kokemustietoa, jota aikuisten tulee paremmin pystyä hyödyntämään palveluiden suunnittelussa. (Lapsiasiavaltuutetun www-sivut 2014; Lastensuojelun keskusliiton www-sivut 2014.)

Näin on tavoitettu ne ryhmät jotka voivat parhaiten kuvata sitä miten asioita voidaan kehittää, eli lastensuojelunpiirissä olevat lapset ja nuoret. Juuri tällaista toimintaa meidän tulisikin kehittää osallisuuden lisäämiseksi.

5.1.3 Sadutus luo osallisuutta

Sadutus on menetelmänä osoittautunut helpoksi ja tulokselliseksi tavaksi osallisuuden toimintakulttuurin kehittämisessä. Se on yksinkertainen ja helppo tapa perehtyä lasten maailmaan ja tuomaan heidän näkemyksiään sekä ajatuksiaan esille. Sadutus myös herkistää aikuisen huomioimaan lasten ajatusten kulkua. Lasten oma kulttuuri ja sen rikkaus pääsee esille sadutuksen kautta. Osallisuuden toimintakulttuurissa ei keskitytä pelkästään kuuntelemaan toista. Aito tapa kuunnella luo hyvät edellytykset lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle sekä lapsen kielellinen tietoisuus ja uusien käsitteiden käyttö lisääntyvät menetelmän kautta. Näiden lisäksi sadutus rohkaisee muun muassa monipuoliseen ilmaisuun, sanavaraston laajenemiseen, mielikuvituksen käyttöön, toisten arvostamiseen, kommunikaatioon, aktiivisuuteen sekä aloitteellisuuteen. Sadutuksessa syntyy kuuntelu ja toisen arvostaminen sekä yhdessä tekemisen ja kokemisen ilo. (Karlsson 2014, 226–227.)

Liisa Karlsson painottaa artikkelissaan: ”Kuuntelemmeko todella toisiamme, kuuntelemmeko lapsia ja nuoria?” kuuntelemisen merkitystä ja sitä, että se on yksi merkityksellisimpiä tapoja rakentaa käsitystä omasta itsestä ja minuudesta. Kuuntelua koskeviin kysymyksiin vastaa Suomen Akatemian rahoittama tutkimus- ja kehittämissanke ”Lapset kertovat hyvinvoinnistaan - kuka kuuntelee? Lasten äänet kuuluville!” Karlsson toteaa: ”Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa ei yritetä päästä lapsen päähän sisään, mutta kuitenkin tärkeää on keskittyä siihen, mitä lapset nostavat esiin. Tutkimusprojektissamme on tutkittu lasten näkökulmia kouluissa, päiväkodeissa, perheissä, terveydenhuollossa, terapiaprosesseissa, vastaanottokeskuksissa jne. Yhteinen havainto on, että lapset haluavat vaikuttaa asioihin ympärillään ja tulla kuulluksi. Lasten kertomuksissa ja toiminnassa tulee esiin lasten taito keskittyä nyt-hetkeen sekä kaverisuhteiden, huumorin, hauskuuden ja yhteisen ilon tärkeys.” (Karlsson 2014.)

5.1.4 Vastavuoroinen ja kohtaava toimintakulttuuri

Vastavuoroisessa ja kohtaavassa osallisuuden toimintakulttuurissa aikuisen kiinnostuksen kohteena on se, miten lapsi ajattelee ja mihin lapsen tuottama tieto perustuu. Lähtökohdaksi nähdään aikuisen kysymykset siitä, miten monenlaisia perusteluja ja ajatuksia lapsella on ja miten monin tavoin tietoa voi tuottaa. Toimimalla näin aikuinen saa tietoa niistä lapsista, joiden kanssa hän työskentelee. Lasten kertoma tuo esille uusia kysymyksiä ja ideoita siitä, miten voidaan jatkaa ja miten lasten sekä aikuisten ajatukset liittyvät toisiinsa.

Kohtaava sekä kumppanuuteen perustuvat toimintakulttuuri on vastavuoroista, jolloin niin lapset kuin aikuisetkin hyväksyvät aktiivisina sekä osaavina tiedon ja kulttuurin tuottajina. Luodaan lapsille tilaa ja aikaa tuoda esiin heidän näkemyksiään sekä tapoja ajatella ja toimia. Näin ollen myös ammattilaisille syntyy mahdollisuus pohtia, mitä lasten esiin tuoma oikeastaan kertoo, mitä tietoa lapsilta saadaan sekä miten se tulisi ottaa huomioon esimerkiksi toiminnan suunnittelussa. Sadutusmenetelmä onkin kehitetty juuri sitä varten, jotta sitä käyttämällä luotaisiin kohtaavaa toimintakulttuuria. (Karlsson 2014, 221.)

6 SADUTUS

6.1 Sadutuksen historiaa ja sen ydin

Sadutusmenetelmän kehittämisen Suomessa aloitti koulupsykologi Monika Riihelä 1980-luvulla. Hänen kimmokkeenaan toimi huomio siitä, että lasten omat ajatukset jäivät psykologisissa testeissä sekä ammattilaisten kysymyksissä taka-alalle (Karlsson 2005, 90). Riihelä kokeili kerrontaa terapeuttisena välineenä lapsen osaamisen ja itsetunnon esille nostamiseen. Vuonna 1995 Riihelän aloitteesta käynnistettiin Stake-sin (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen) Satukeikka-hanke, jonka kautta menetelmästä tuli laajasti käytetty ja sovellettu valtakunnallisen kehittämiskeskushankkeen, Kuperkeikkakytyiverkoston kautta. Satukeikka-hankkeessa johtajina toimivat kehittämispäällikkö Monika Riihelä sekä tutkija Liisa Karlsson. Hankkeen aikana muodostui menetelmälle nimi sadutus. (Karlsson 2005, 100.)

Satukeikka-projektissa tarkoituksena oli antaa lapsille puheenvuoro heidän omien tarinoidensa välityksellä. Projektissa lapset saivat kertoa omia tarinoitaan, jotka olivat lasten yhteydenpidon väline kirjeenvaihdon muodossa. Projektissa ei ollut tarkoituksena se, että selviteltäisiin ammattilaisen mielessä olevaa kysymystä, vaan tavoitteena oli itse kertomus ja mitä se piti sisällään. Kertomusten avulla lapsille luotiin oma verkosto, joka perustui juuri kirjeenvaihtoon sekä kertomusten julkaisuun. Kertomusten julkaiseminen laajenikin pian yhden instituution sisäisestä toiminnasta instituutioiden väliseksi ja samalla se levisi suuren yleisön tietouteen. Vuonna 1996 sadutus levisi myös kaikkiin Pohjoismaihin ja laajeni myöhemmin myös muihin maihin. (Karlsson 2000, 91–92.)

Sadutusmenetelmän kehittämiseen ovat vaikuttaneet erityisesti tuhannet lapset, vanhemmat sekä eri alojen ammattilaiset. Sen kautta sadutus on löytänyt monissa tilanteissa toimivat tavat sekä muodot (Karlsson 2014, 196).

Jos haluamme toimia yhdessä lasten kanssa, on tiedettävä, mitä he ajattelevat erilaisista asioista. Lapsen ajatuksia tulee kuunnella ja arvostaa, jotta toiminta voi ponnistaa sekä lapsen että työntekijän yhteiseltä pohjalta. (Karlsson 2000, 90.)

Sadutusmenetelmä perustuu siihen, että lapsi tuo itse tietoa siitä millainen lapsi on, miten lapsi toimii, miten aikuiset toimivat lasten kanssa ja mikä on aikuisen osuus yhdessä tekemisessä. Ihminen löytää uutta ja oppii, olemalla itse aktiivinen ja etsimällä vastauksia kysymyksiinsä. Jos uudet asiat liittyvät aikaisempiin tietoihin ja omiin mielenkiinnon kohteisiin, ne muodostuvat merkityksellisiksi ja juuri tällä tavoin asiat jäävät mieleen. Sadutus toimii välineenä, joka auttaa kuulemaan toisen mielessä liikkuvia ajatuksia sekä tunteita ja esiin nostamia näkökulmia. Kuuntelemisen lisäksi sadutuksessa ne kirjataan muistiin, joka muuttaa ne arvokkaiksi sekä varteenotettaviksi. (Karlsson 2005, 110.)

Liisa Karlssonin (2005, 110) mukaan lapsi tulee kuulluksi sadutuksen kautta siten, että hän saa kertoa juuri niistä asioista, joista hän sillä hetkellä tuntee tarvetta kertoa. Lisäksi sadutuksen käyttö osoittaa lapselle, että aikuista kiinnostaa hänen ajatuksensa. Tätä asiaa emme me aikuiset kovinkaan usein ajattele työskennellessämme lasten kanssa. Varsinkin lastensuojelulaitoksen arki saattaa olla hyvin hektistä, eikä siellä työskentelevillä aikuisilla ole aina aikaa pysähtyä todella kuulemaan lasta sekä hänen ajatuksiaan. Sadutus antaa mahdollisuuden kertoa itselle tärkeistä asioista, mutta samalla voidaan myös vaieta niistä asioista, joista ei haluta kertoa. Sadutus nähdään hyvin intiiminä, mutta ei paljastavana, eikä täten loukkaa, koska kerronta liikkuu aina sadun maailmassa. (Karlsson 2005, 30.)

Lapset ovat tottuneita siihen, että aikuinen kysyy heiltä epäaitoja kysymyksiä, joihin aikuinen tietää jo vastauksen. Tästä syystä lapsi pyrkii vastaamaan usein juuri niin kuin hän ajattelee aikuisen odottavan. Tätä stereotypiaa sadutusmenetelmä pyrkii rikkomaan lapsen kertomuksen sanantarkalla kirjaamisella. Näin osoitetaan se, että lapsen ajatukset ovat kirjaamisen arvoisia. Toiminnan lähtökohdaksi muodostuvat lasten tiedot ja kokemukset. (Karlsson 2005, 93.)

Sadutus soveltuu hyvin myös vaikeisiin ja elämää mullistaviin tilanteisiin. Sellaisena hetkenä, kun on merkittävää olla toisen lähellä ja kuunnella, sadutus luo välittävän ja kuuntelevan kohtaamisen kokemuksen lapselle. Omia tuntemuksiaan ei aina voi sanoittaa, mutta liitettynä satuihin niitä on mahdollista tuoda esille. Yhteinen hetki

lapsen kanssa luo lapselle itseluottamusta ja turvallisuutta vuorovaikutukseen. Se rohkaisee lasta toisten huomioimiseen, itseilmaisuun vuorovaikutussuhteessa ja omaan aloitteellisuuteen. Saduttajan aito kuuntelu tilanteessa sekä kertojan arvostaminen luo hyvät edellytykset lapsen luovuudelle, kasvulle, oppimiselle, kehittymiselle sekä itseluottamukselle. (Kinanen 2009, 89–90.)

6.2 Sadutuksessa oppii sekä lapsi että aikuinen

Sadutus antaa lapselle paljon. Se antaa lapselle mahdollisuuden tulla kuulluksi ja arvostetuksi sekä lapsen itseluottamus ja itsetunto voimistuvat. Lisäksi se tuo yhteisen tekemisen nautinnon ilon ja huumorin tunteet. Lapsi rohkaistuu myös muissa tilanteissa kertomaan ajatuksiaan sekä ilmaisemaan itseään. Lapsen sadussa voivat esiin tulla hänen elämäänsä liittyvät ilot, huolet ja murheet.

Myös aikuinen oppii ja kehittyy saduttaessaan lasta. Saduttaessaan aikuinen huomaa, kuinka taitavia lapset ovat ja kuinka aikuiset saattavat pitää eri asioita olennaisina kuin lapset. Sadutus on myös väline, jolla aikuinen voi pysähtyä kuuntelemaan lasta. Kuuntelemalla lasten satuja aikuinen oppii tutuistakin lapsista ja heidän maailmastaan uusia asioita. Säännöllisesti saduttaessa kuulee, mitkä asiat ovat lapsen mielestä tärkeitä sekä olennaisia.

Sadutusmenetelmä on siis muun muassa yhdistävä, tasavertaistava, kuunteleva, avoin, voimavarakeskeinen, osallistava, vakavasti otettava, yhteisöllisyyttä luova sekä vapauttava. (Karlsson 2005, 119–120.)

6.3 Narratiivisuus ja kerronta

Kerrontaa ja narratiivisuutta korostetaan monessa yhteydessä. Kertomus voidaan nähdä porttina ihmismielen merkittäviin ajatuksiin sekä menetelmäksi tiedon keruuseksi. Kiinnostuksemme tarinoihin on ollut olemassa aina, iästä tai kulttuurista riippumatta. Oppivelvollisuuden lisääntymisen myötä kertovasta kulttuurista on siirretty kuitenkin kirjoittamisen kulttuuriin. Se onkin saanut paljon suuremman merkityksen kuin puhuttu kieli. Huomioitavaa on, että kirjoitettu kieli on kuitenkin aina seurausta

kertomisesta, jota edeltää mielen hiljainen puhe tiivistyksen siten tarinaksi. Puhutusta kertomuksesta on vain osa ääneen lausuttuja sanoja ja loppu muodostuu muun muassa ilmeistä, eleistä, katseista sekä äänenpainosta. Näitä elementtejä ei taas kirjoitettu kieli pysty tavoittamaan. (Karlsson 2014, 178.)

Jokainen syntyy ensin puhekieliseen kulttuuriin. Puhuttu kieli on siis ensisijainen. Puhuttu kieli on rakenteeltaan erilaista, se on pysyvää ja siihen voidaan palata myöhemmin. Se voi myös vapaammin hypähtää asiasta toiseen tai kuvata jotain hetkeä tarkasti. Nämä asiat tulevatkin hyvin esiin silloin, kun kirjataan keskustelua sanatar-kasti. Saduttaessa pieniä lapsia tuleekin hyvin esiin puhekielen logiikka. Niiden lukeminen voi siksi aikuiselle olla joskus hieman hankalaa. Sadut vaativat kuitenkin aikuiselta aikaa ja pysähtymistä, jotta voi ymmärtää lapsen ajatukset. (Karlsson 2014, 178–179.)

6.4 Lasten oma kulttuuri

Miettiessämme lasten kulttuuria, mieleen tulee helposti lasten kirjat, teatteri, laulut, ja elokuvat. Ne ovat kuitenkin aikuisten lapsille tekemää kulttuuria. Tähän toimintaan lapset usein tutustuvat aikuisen johdolla, joka nähdään kulttuuriperinteen opettamisena. Merkittäviä kulttuurin siirtäjiä ovat muun muassa kuvataide, - ja musiikkikoulut kuin myös päiväkotit ja koulu.

Lapsilla on kuitenkin myös omaa kulttuurituotantoaan. Leikki, kertominen, rakentaminen, runoilu, tanssiminen, maalaaminen ovat kaikki lapsen omaehtoista kulttuurituotantoa. Sitä ei usein kuitenkaan muisteta arvostaa, jonka voidaan nähdä johtuvan lapsen näkymättömästä asemasta. Lapsi on kuin tyhjä taulu, johon me aikuiset piirrämmme muistijälkemme opettamalla ja ohjaamalla lasta. Unohdamme helposti sen, että lapsi oppii ja kokee kokoajan, jo kohdussa ollessaan. Lapset tarvitsevatkin aikuisen apua oman kulttuurinsa muodostumisessa ja tallentamisessa. Näin ollen myös aikuiset voivat nauttia lasten kulttuurista ja saada uutta tietoa. (Karlsson 2014, 179–180.)

6.5 Lasten kertomusten erityispiirteet

Lasten kerrontaperinne poikkeaa täysin aikuisten perinteestä. Stakesin Satukeikka-projekti todistaa 5000 lasten kertomusta, joista yksikään ei ollut samanlainen. Lapset eivät kopioi satujaan toisiltaan tai aikuisilta, eivätkä satukirjoista tai televisiosta. Sadut rakentuvat koetuista, nähdyistä ja kuulluista asioista sekä omasta mielikuvituksesta. Lasten saduissa on paljon tapahtumia. Niissä on paljon arkisia asioita; niissä syödään, herätään, mennään nukkumaan, tullaan ja mennään. Eläimet ja mielikuvitushahmot esiintyvät lasten saduissa myös usein. Huumori on tärkeä osa lasten satuja. Tosin aikuiset eivät sitä välttämättä huomaa, jolleivät todella pysähdy kuuntelemaan, miten lapset reagoivat kun satu luetaan ääneen.

Joskus lasten kertomukset saattavat olla niin vieraassa muodossa, että aikuisen voi olla vaikea ymmärtää niitä. Kertomus voi tuntua poukkoilevalta, epäjohdonmukaiselta tai yksinkertaiselta. Usein kuitenkin lapsen kertoma satu kertoo eniten juuri sille aikuiselle, joka ryhtyy saduttamaan. Lasten omaan kulttuuriin voikin päästä sisälle juuri seuraamalla lapsia, heidän kiinnostuksen kohteitaan, leikkejään ja toimintatapojaan. Lasten kulttuuri vaatii tulla ymmärretyksi. (Karlsson 2014, 180–181.)

Lapsi itse suhtautuu satuunsa mutkattomasti. Ne kerrotaan, kirjataan ja luetaan sekä lopuksi niistä riemuitaan yhdessä. Sadutushetket nähdään dynaamisina kohtaamisen hetkinä, jolloin lapset kohtaavat sosiaalisen ympäristön yhdessä kulttuurin kanssa. Satujen kautta myös aikuiset saavat mahdollisuuden liittyä tämänlaiseen kohtaamiseen. (Karlsson 2014, 182.)

Sadutuksen kautta kirjatuille tarinoille on havaittu kolme yleisintä kerronnan lähtökohtaa. Tietty osa lapsista lähtee liikkeelle omista henkilökohtaisista kokemuksistaan. Osalla taas lähtökohtana voi olla kuultu tai luettu tarina, jonka lapsi kertoo omin sanoin. Kolmas ja samalla yleisin tapa on kertoa tarinaa itse tilanteessa omien tunteiden ja kokemusten, sekä läsnä olevien ihmisten inspiroimana. Yhteistä näille kaikille on kuitenkin se, että lapsi valitsee sen, mitä hän kertoo tai jättää kertomatta, millä sanoin ja miten hän tarinaansa lähestyy. (Karlsson 2012, 175.)

7 SADUTUS TYÖMENETELMÄNÄ

7.1 Miten sadutetaan?

”Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” (Karlsson 2000,44).

Lapsen kertoessa tarinaa, aikuisen tehtävänä on kirjata se sana sanalta juuri niin kuin lapsi sen kertoo. Kirjatessaan tarinaa aikuinen keskittyy kuuntelemaan kertomusta. Aikuinen osoittaa kuuntelevansa tarinaa ilmeillään ja olemalla puuttumatta kertomuksen sisältöön. Lopuksi aikuinen lukee kertomuksen kertojalle ja hän voi halutesaan muuttaa tai korjata jotakin. Näin säilytetään kertomus kertojan päätäntävällässä. (Karlsson 2005, 44.)

Työntekijä tutustuu sadutuksen kautta nopeasti ja hyvin henkilökohtaisella tavalla lapsiin. Tämä onkin yksi syy, miksi työssäni korostaisin sadutusmenetelmän käyttöä lapsen ja omaohjaajan välisenä työvälineenä. Olennaista on myös se, että aikuinen viestittää alusta alkaen omalla toiminnallaan arvostavansa lapsen mielipiteitä sekä olevansa kiinnostunut lapsen maailmasta. Sadustapahtuma on helppo toteuttaa milloin ja missä vain. Saduttajalla eli aikuisella tulee kuitenkin olla kiinnostus siihen, mitä lapsi haluaa omilla keinoillaan ja kertomuksillaan välittää sekä todellinen halu kuunnella lasta. (Karlsson 2005, 44.)

Sadutus työvälineenä on hyvin helppo. Sen käyttöä ei erikseen tarvitse harjoitella. Tarvitset vain aikaa, rauhallisen paikan, kynää ja paperia sekä vastaanottavaisen mielen ja aidon kuuntelemisen halun. Toki muutaman sadutuskerran jälkeen aikuinen oppii myös kehittämisen kohteita, miten voi vielä paremmin mahdollistaa lapselle aidon vastavuoroisen tilanteen sekä miten aikuinen itse pystyy olemaan kommentoimatta sekä johdattelematta lapsen tarinaa ja keskittyä todella vain kuuntelemaan sekä kirjaamaan.

Sadutus voidaan nähdä myös tietynlaisena havainnoinnin sekä dokumentoinnin välineenä. Se ei kuitenkaan tähtää lapsen arviointiin, niin kuin dokumentointi toisinaan. Yleensä havainnoinnin ja dokumentoinnin tavoitteena on saada esille niitä asioita,

jotka kiinnostavat dokumentoijaa eli aikuista. Sadutuksessa tavoitellaan kertojan tärkeänä pitämää näkökulmaa. Saduttaja kirjaa asiat avoimesti yhteen toiminnan pohjaksi kun taas havainnoitsija tai dokumentoija perehtyy omien muistiinpanojen tekoon. (Karlsson 2000, 93.)

Sadutuksen lähtökohtana on muuttaa yksilöorientoitunut tarkastelutapa yhteisölliseksi, sillä toiminnan keskipisteenä on se, mitä toimijoiden välillä tapahtuu. Kerrontatilanne muodostuu vuoropuheluksi. Hyvä kohtaamisen ilmapiiri sekä yhteinen skeema mahdollistaa kertomuksen synnyn. Näin kertomuksesta tulee merkityksellinen sekä lapselle että aikuiselle. (Karlsson 2000, 93.)

Muistan itse oman ensimmäisen sadutushetkeni päiväkodissa. Ryhmämme lastentarhanopettaja oli kertonut lyhyesti minulle täysin uudesta menetelmästä ja toivoi, että kaikkia päiväkodin lapsia alettaisiin saduttaa. Sopivan rauhallisen hetken tullessa hän kehottikin minua saduttamaan erästä päiväkodin lasta. Ensimmäinen kommenttini taisi olla, että ”enhän minä osaa”. Hän antoi minulle kuitenkin vain kynän ja paperia sekä kertasi sadutusohjeen. Ensimmäisen kerran jälkeen huomasinkin, ettei hetkeen oikeastaan sen parempaan valmistautumista tarvittukaan.

7.2 Sadutus vastaanottokodin työvälineenä

Saduttamista sijaishuollossa on kokeiltu jo vuonna 1997. Lapset kertovat-hankkeen innoittamana Kotkan sijaishuollon sosiaalisuhteeri kannusti kokoamaan ryhmää sadutushankkeeseen. Loppujen lopuksi siinä osallisina olivat perhetyökeskus, perhekoti ja eri lastenkoteja. Yhdessä he miettivät sadutuksen soveltamista sijaishuollossa olevien lasten kuntoutuksen tarpeisiin. Tämä hanke toi jo aikoinaan esille sen tosiasian, että saduttaminen voisi olla hyvä väline omahoitajasuhteeseen lisäämään lapsen kuunte-
lua. Tämän lisäksi he sopivat muun muassa lasten satuihin perustuvasta kirjeenvaihdosta laitosten kesken. (Kemppainen 2014.) Kirjeenvaihtoa voitaisiin nykypäivänäkin kokeilla eri laitosten välillä. Mielestäni se voisi olla yksi tapa lisätä lasten ja nuorten osallisuutta, kuunte-
lua, vuorovaikutusta sekä se toisi varmasti yhdessä tekemisen iloa lasten elämään.

Sadutusta on käytetty paljon päiväkodeissa sekä kouluissa. Pikkuhiljaa sadutus on leviämässä myös muille aloille käytettäväksi menetelmäksi. Ei oikeastaan ole ikäryhmää, jonka kanssa sadutusta ei voisi käyttää.

Jos mietitään lastensuojelun työkenttää, sadutusta voivat käyttää esimerkiksi sosiaalityöntekijät, perhetyöntekijät, lastensuojelulaitoksen työntekijät jne. Heidän työssään tärkeää on luoda nopeasti hyvä kontakti sekä tehtävä työtä sen eteen, että lapsen ja aikuisen välille syntyisi luottamus, jotta aikuisen luokse voisi tulla puhumaan kaikista mieltä painavista asioista. (Karlsson 2005, 192). Sosiaalityöntekijät, jotka ovat kokeilleet sadutusta, ovatkin korostaneet sen olevan hyvä ja toimiva keino tutustua lapseen ja tämän perheeseen sekä luoda luottamusta. He korostavat myös sitä, että kiireessä lapsella on harvoin aikaa kertoa näkemyksistään, joten sadutus tarjoaa myös keinon pysähtyä kuulemaan lasta. Lapsi nähdään työn keskiössä, mutta usein kuitenkin perhekeskeinen sosiaalityö on käytännössä hyvin vanhempikeskeistä. (Karlsson 2005, 194–195.) Lapsen etua muistetaan aina korostaa, mutta miten voidaan ajaa lapsen etua, jos ei meillä ole aikaa edes pysähtyä kuulemaan lapsen ajatuksia tai näkemyksiä?

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

8.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteina on selvittää, soveltaisiko sadutusmenetelmä käytettäväksi pienten lasten vastaanottokodissa ja voisiko sadutus sopia työkaluksi esimerkiksi luotettavan lapsi- omaohjaajasuhteen luomiseen.

8.2 Tiedonkeruumenetelmät

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa olen käyttänyt myös kvalitatiivisia eli laadullisia menetelmiä. Toiminnallisuus näkyy lasten saduttamisessa. Aineistonkeruumenetelminä käytin laadullisia menetelmiä eli havainnointia sekä haastattelua. Näiden kahden aineistonkeruumenetelmän yhdistäminen onkin monesti hyvin hedelmällistä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 81).

8.2.1 Haastattelu

Haastattelussa käytetään kysymyksiä tiedonkeruumenetelminä (Kananen 2010, 49). Tein pienimuotoisen haastattelun lapselle aina viimeisen sadutuskerran lopuksi esittämällä kolme kysymystä lapselle itse sadutushetkestä (liite 2). Haastattelun idea onkin juuri niin yksinkertainen eli kun haluamme tietää mitä ihminen ajattelee, kysymme sitä häneltä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Tähän päädyinkin siksi, koska oli mielestäni tärkeää tietää mitä lapset ajattelivat hetkistä. Haluaisivatko he, että heitä sadutettaisiin joskus uudelleenkin?

Kysely oli hyvin pienimuotoinen, eli se koostui vain kolmesta kysymyksestä. Luin kysymykset lapsille ääneen ja kirjasin heidän vastauksensa ylös niin kuin he minulle vastasivat. Tarkoitukseni ei ollutkaan haastatella lapsia sen enempää, koska se ei ollut työni tarkoitus, vaan itse sadutus. Näiden kysymysten perusteella sain kuitenkin riittävän hyvän kuvan siitä, kokivatko lapset sadutusmenetelmän mieluisaksi.

8.2.2 Havainnointi

Havainnoinnin käyttö on perusteltua sellaisessa tilanteessa, jossa ilmiöstä ei juurikaan ole tietoa tai tieto on hyvin vähäistä. Sen etuna voidaan nähdä tilanteen autenttisuus. Ilmiö tapahtuu luonnollisessa ympäristössään. (Kananen 2010, 49.)

Havainnointina käytin osallistuvaa havainnointia. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkijan roolina on toimia aktiivisesti tutkimuksensa tiedonantajien kanssa. Tiedonhankinnan tärkeäksi osaksi muodostuvat näin ollen siis vuorovaikutustilanteet (Tuomi & Sarajärvi 2009, 82). Koin itse suureksi hyödyksi sen, että olin lapsille tuttu ihminen ja olin jo ehtinyt työni kautta muodostamaan vuorovaikutussuhteen lapseen.

Havainnoinnissa tutkija käyttää monia eri keinoja aineiston kokoamisessa. Hän haastattelee, osallistuu toimintaan itse sekä havainnoi muita, mutta osaksi harjoittaa myös itsensä havainnointia. Lisäksi hän kokoaa dokumentteja sekä käyttää havainnoinnissa apuna nauhuria tai videota omien muistiinpanojen lisänä ja tukena. Kenttämuistiinpanot kannattaa tehdä aikajärjestyksessä ja laatia ns. kenttäaineistokirja, johon voi viitata varsinaisessa tutkimusraportissa. Tällaiset tekijät lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. (Anttila 1998)

Havainnointitilanteita on kahta eri ääripäätä eli tiedetään mitä havainnoidaan ja mitä ei havainnoida. Jos tiedetään havainnoinnin tarkoitus, voidaan silloin huomio kiinnittää tähän asiaan. Ilmiön tarkasteluun voidaan käyttää esimerkiksi videointia, jotta voidaan palata takaisin alkuperäiseen tilanteeseen. Havainnoinnissa peruslähtökohtana on tutkimuspäiväkirja. Siihen kirjataan ilmiötä koskevat havainnot tutkimusjakson ajalta. Jos mahdollista, etukäteissuunnittelu on suotavaa. Tutkimuspäiväkirjan osat alueet tulisi myös miettiä etukäteen. (Kananen 2010, 51.) Päädyin siis myös itse käyttämään sadutushetkissä havainnointipäiväkirjaa, johon kirjasin ylös tuntemuksiani ja ajatuksiani ennen ja jälkeen sadutushetkien. Päiväkirjaan merkitsin muun muassa sellaisia asioita kuten miten lapsi reagoi tilanteeseen, mikä yllätti, millaisia kysymyksiä heräsi jne. (Liite1) Aluksi käytin myös nauhuria, mutta jätin sen pian pois, koska koin ettei siitä ollut minulle niinkään suurta hyötyä. Tietyllä tavalla nauhuri myös kiinnosti ja häiritsi yhtä sadutettavaa niin paljon, että katsoin parhaaksi jättää sen pois. Ja sain kuitenkin lasten kertomukset kirjoitettua muistiin hyvin ilman nauhuriakin.

Osallistuvan havainnoinnin aikana tapahtuvassa kommunikoinnissa on verbaalisuuden lisäksi kysymys muun muassa eleiden, ilmeiden ja liikkeiden avulla tapahtuvasta kommunikoinnista. Onkin siis tärkeää, että havainnoitsija on tietoinen myös näistä kanavista, koska muutoin olennainen osa informaatiosta saattaa jäädä välittymättä. Puhetta täydentävät näin ollen myös monet muut tekijät. Havainnoitsijan on otettava huomioon myöskin se asia, että eteen saattaa tulla odottamattomia tilanteita, joihin on pystyttävä reagoimaan nopeasti. (Anttila 1998.)

8.3 Tutkimusympäristö ja tutkimuksen osallistujat

Sadutushetket järjestin pienten lasten vastaanottokodissa kevään ja kesän 2014 aikana. Lähes poikkeuksetta pidin tuokiot työaikani ulkopuolella, koska usein työvuoroissa minulla ei olisi ollut välttämättä niin paljoa aikaa ja olisi voinut tulla tilanteita, jolloin minun olisi pitänyt keskeyttää sadutushetket. Hetket piti järjestää myös vastaanottokodin tilanteen mukaan niin, että lapset olivat paikalla ja ottaa huomioon myös vierailuajat. Näin ollen hyvä vaihtoehto oli pitää tuokiot henkilökunnan raportin aikana alkaen klo 13.

Sadutustuokioita pidin yhteensä kymmenen. Lapsia oli yhteensä neljä, jotka olivat iältään neljän ja yhdeksän vuoden väliltä. Pääasiassa tutkimukseeni osallistui kolme lasta. Yhden lapsen sisar halusi myös häntä sadutettavan, kuultuaan että sadutin hänen siskoaan.

Kun tutkimuksen kohteena on alle 12-vuotias lapsi, vaaditaan aina lapsen vanhempien sekä lapsen itsensä suostumus (Vilkkä 2006, 63). Tutkimusluvat työlleni olin näin ollen hankkinut vastaanottokodin vastaavalta ohjaajalta, lasten vanhemmilta, lapsilta itseltään sekä Porin kaupungilta.

Sadutushetkiin osallistuivat 6-vuotias Matias, 4-vuotias Julia sekä juuri 6 vuotta täyttänyt Nelli. Yhden kerran sadutin myös Nellin 9-vuotiasta siskoa hänen pyynnöstään. Ketään lasta ei heidän omien puheidensa mukaan aiemmin oltu sadutettu. Kaikkien lasten sadutushetket poikkesivat erilailta toisistaan. Matiaksen sekä Nellin kohdalla tuli ottaa huomioon se, että heillä oli käytössään jo hieman laajempi sanavarasto kuin esimerkiksi 4-vuotiaalla Julialla. Matiaksella oli takana melkein koko vuosi esikou-

lua, joten kärsivällisyyttä sekä keskittymiskykyä Matiaksella oli jo pelkästään sen takia enemmän. Nelli oli juuri täyttänyt 6 vuotta ja aloittamassa esikoulua. Julialla kärsivällisyys ja asioiden sanoittaminen oli hänen ikänsä vuoksi vielä melko hankalaa, mutta saduttaminen on hyvin mahdollista pienempienkin lasten kanssa.

9 TUTKIMUKSEN TULOKSET

9.1 Sadutustilanteiden seurantapäiväkirjan huomioita

Sadutustilanteita havainnoin siis seurantapäiväkirjan avulla. Koin sen hyväksi keinoksi itselleni seurata tilanteiden muutoksia. Haastavaksi osoittautui kuitenkin se, miten erottaa havainnot omista tulkinnoista ja mietteistä (Karlsson 2014, 306). Mielestäni sain kuitenkin koottua hetkistä melko hyvät ja riittävät havainnointimuistiinpanot. Päiväkirjaan merkitsin sadutettavan nimen, iän ja päivämäärän sekä paikan.

Sadutushetkillä käytin perussadutusta, eli en antanut lapselle aihetta, vaan lapsi sai kertoa tarinaansa juuri siitä, mistä itse halusi. Liisa Karlssonin (2005,47) mukaan aihesadutukseen eli sadutukseen tietystä aihepiiristä, voi siirtyä vasta useiden sadutuskertojen jälkeen, kun on saatu luotua kuunteleva toiminnan kulttuuri.

Kaikki sadutushetkiini osallistuneet lapset olivat sijoitettu kiireellisesti vastaanottokotiin. Koin haastavaksi pienten lasten sijoitusten lyhytaikaisuuden ja vaihtuvuuden vastaanottokodissa. Näin ollen lasten mukaan saaminen tuntui alkuun hieman hankalalta. Loppuen lopuksi sain kuitenkin tutkimukseen mukaan sen määrän lapsia, mitä alun perin olin suunnitellutkin.

Olin kaikille lapsille entuudestaan tuttu, koska olin työskennellyt vastaanottokodissa aiemmin ja tutustunut kaikkiin sadutushetkiini osallistuneisiin lapsiin sekä heidän taustoihinsa työssäni. Tämäkin asia siis vaikutti tuokioihin, koska tuokiot olisivat olleet varmasti hieman erilaisia jos olisin ollut lapsille vieras ulkopuolinen henkilö. Sadutustuokioilla minulla oli mukana nauhuri, paperia ja kynä. Sadutushetket olivat kestoltaan puolesta tunnista kahteen tuntiin. Omista havainnoistani näin tärkeäksi pitää havainnointipäiväkirjaa.

9.2 Ajatuksia ennen sadutusta

Havainnointieni mukaan ennen sadutushetkiä suurimmaksi tunteeksi nousi jännitys. Niin kuin Karlssonkin (2014,29) toteaa, on yleistä, että alkuun olo voi olla epävarma. Vaikka minulla olikin jo aiempaa kokemusta sadutuksesta, mietin silti etukäteen

muun muassa seuraavia asioita; teenkö sadutusta oikein, mitä jos satua ei alakaan tulla ja miten lapset reagoivat sadutukseen.

Oma kokemukseni on, että lastensuojelulaitoksessa asuvien lapsien aikuisen tarve on välillä kyltymätön. Lapset on sijoitettu pois kotoaan vanhempiensa luota, johon he kuitenkin aina kaipaavat, olivat kotiolot millaiset hyvänsä. Laitoksen arki saattaa olla hyvinkin kiireistä, lapsien sekä asiakkaiden määrästä riippuen. Aina tulisi kuitenkin muistaa, kuinka tärkeää on kuunnella ja kohdata lasta aidosti. On oltava läsnä.

Laitoksessa asuvien lasten elämä on monella tapaa järkkynyt ja usein lasten taustat ovat jättäneet jo pieniinkin lapsiin jälkensä. Lapset, jotka ovat joutuneet elämään haavoittavissa oloissa pitkään, saattavat olla kivun sekä häpeän vallassa. Lapsella saattaa olla paljon asioita sisällään joita hän ei osaa sanoittaa. Näiden tunteiden ja muiden vaikeiden asioiden esiin tuominen on aina vaativaa. Siksi lastensuojelussa tarvitaankin monenlaisia tapoja kommunikoida lasten kanssa. (Känkänen 2013, 69.)

9.3 Miten sadutus alkoi?

Sadutushetkeni alkoivat huhtikuussa 2014 Matiaksen sekä Julian kanssa. Kun menin tapaamaan lapsia, olivat he alun alkaen innoissaan siitä, että he pääsivät kanssani kahdestaan ”satulemaan”. Alun alkaen oli selvää, kuinka paljon nämä lapset kaipaavat kahdenkeskistä aikaa aikuisen kanssa ilman häiriötekijöitä. Lastensuojelulaitoksen arjessa tämä on niin valitettavan harvinaista. ”Yhdessä vietetty kuunteleva aika ja siihen liittyvä kiireettömyys luo turvallisen kehyksen vuorovaikutukselle ja yhteisille kokemuksille” (Känkänen 2013, 69).

Julian kanssa sadutushetki alkoi hieman eri lailla kuin olin alun perin suunnitellut. Heti ensimmäisellä kerralla hän vastasi minulle sadutusohjeen kerrottuani, että hän ei osaa kertoa satua tai tarinaa. Yritin uudelleen kerrata hänelle ohjeen, mutta pian huomasin, että hänen mielenkiintonsa oli sillä hetkellä täysin muualla. Hän halusi tehdä kanssani kaikkea muuta, kuten esimerkiksi leikkiä tai katsella kirjaa. Julia oli kuitenkin selvästi innoissaan päästessään kanssani kaksin omaan huoneeseensa viettämään aikaa.

Keskityin ehkä aluksi liikaa sadun tuottamisen merkitykseen ja ajattelin, että voisin koettaa piirtämisen kautta saada häneltä tarinaa. Muutin siis hieman alkuperäistä suunnitelmaani. Piirsin ensin itse kuvan ja kerroin siitä pienen tarinan. Minun jälkeeni alkoi Juliakin piirtää kuvaa ja ikään kuin huomaamattaan kertoa siitä samalla tarinaa. Olin tyytyväinen tähän lopputulokseen, vaikka tarkoitukseni olikin käyttää perussadutusta, ei aihesadutusta. Aihesadutukseen kuuluu juuri se, että ensin lapsi tekee maalauksen, piirroksen tai esimerkiksi savityön ja sen jälkeen lapselta kysytään, liittyykö siihen jokin tarina tai satu. Sitten se kirjataan muistiin juuri niin kuin lapsi sen kertoo. Aihesadutusta tosin suositellaan käytettävän vasta useiden sadutuskertojen jälkeen. (Karlsson 2005, 47.)

Julian kohdalla mietin, olisiko syy ollut siinä, että hän ei aivan tiennyt mitä sadutuksella tarkoitin. Tämä voi olla yksi syy siihen, miksei lapselta tule satua. Muita syitä voivat olla saduttajan oma asenne tai, että lapsen mielenkiinto on sinä hetkenä jossakin muualla. Tässäkin kohtaa on tosin hyvä muistaa se, että sadutuksessa ei pääosassa ole satu, vaan kiinnostuksen osoittaminen toisen sanomaa kohtaan sekä kuuntelu. (Karlsson 2005, 127,129.) Toisaalta taas oma jännitykseni ja se, että tiedostamattani painotin aluksi ehkä liikaa tarinan syntyä, saattoi välittyä lapselle. Myös nauhurin käyttö Julian kanssa oli huono idea, koska se vei Julian huomion aluksi kokonaan.

Matiaksen ja Nellin kanssa sadutushetket alkoivat aina vauhdilla. Molemmat lapset alkoivat ohjeen kuultuaan heti kertoa satuaan. Myöhemmin satua alkoi tulla jo ennen kuin ehdin edes kerrata ohjetta. Matiaksen kertomille tarinoille ei meinannut tulla loppua, mutta usein ne katkaistiin siihen kun paperini molemmat puolet olivat täyttyneet. Oli avartavaa huomata, kuinka sadun tai tarinan kertominen voi tulla lapselta niin luonnostaan ja kuinka siihen lapsen uppouduttua myös itse uppoutuu aivan kokonaan. Monet saattavatkin kokea sadutustilanteessa niin kutsutun flow-tunteen (Karlsson 2014, 227).

9.3.1 Puheesta kirjaimiksi ja kirjaimista saduksi

Kun lapsen satua aletaan kirjata sekä aikuinen että lapsi huomaavat nopeasti kuinka puhutun ja kirjoitetun kielen nopeus eroavat toisistaan. Aikuisen on mahdotonta kirjata lapsen satua ylös niin nopeasti kuin lapsi sitä usein kertoo. Kirjaaminen on pal-

jon hitaampaa kuin puhuminen ja kertominen. Pian kertoja oppii kuitenkin pitämään taukoja, jotta aikuinen ehtii kirjata kaiken ylös. Ja tästä voi toki keskustella lapsen kanssa heti alussa, ennen sadun alkamista. Näin ollen lapsi oppii huomaamaan selvän yhteyden ja eron puhutun ja kirjoitetun kielen välillä. Samoin myös tarinan kirjaajan on tärkeä pitää taukoja, esimerkiksi kynää nostamalla jolloin kertoja huomaa, että voi jatkaa tarinansa kertomista. Näin puhutun ja kirjoitetun kielen rytmit tulevat lapselle konkreettisiksi asioiksi sadutuksen myötä. (Riihelä n.d.,9.)

Sadutuksessa lapsi saattaaakin tuottaa tarinaansa niin nopeaa tahtia, että aikuisen on pyydyttävä lasta odottamaan hetki, jotta aikuinen ehtii kirjata kaiken mitä lapsi kertoo (Karlsson 2005, 52). Saduttaessani Matiasta ja Nelliä jouduin välillä katkaisemaan heidän tarinaansa, jotta ehdin kirjaamaan kaiken ylös. Aluksi koin tämän harmilliseksi, koska ajattelin, että joudun samalla katkaisemaan heidän ajatuksensa. Keskustelimme kuitenkin lasten kanssa siitä kuinka kirjaaminen ei voi olla yhtä nopeaa kuin heidän puheensa. Melko pian lapset oppivatkin jo itse havainnoimaan milloin heidän olisi hyvä pitää taukoa ja milloin taas jatkaa.

Sadutuksessa on tärkeää muistaa myöskin se, että aikuinen ei korjaa lapsen ”virheitä”, sillä tärkeintä on keskittyä siihen, mitä lapsi sanoo. Näin ollen aikuinen osoittaa lapselle arvostavansa häntä juuri sellaisena kuin hän on. (Karlsson 2005,51). Huomasin itse sen, että välillä teki mieli korjata lapsen sanoja niin sanotusti oikein, mutta kun uppoutui todella vain kuuntelemaan ja kirjaamaan, tämä korjaamisen tarve väheni tai jäi kokonaan pois. Toisaalta mietin taas sitä miten lapsi kokee sen kun kirjaan hänen virheellisesti sanomansa asiat tai sanat. Mietin tuntuuko lapsesta siltä, etten ymmärtäisi häntä tai hänen sanomaansa? Opetellessa puhumaan lasta kuitenkin totutetaan siihen, että hänen virheensä tai sanansa korjataan oikeiksi.

9.4 Miten lapsi reagoi?

Lapsien reaktiosta huomasin selvästi sen, kuinka yllättyneitä he olivat siitä, kun tulinkin vain heidän kanssaan rauhalliseen paikkaan kiireettömästi. Alkuun lapsista myös näki, että he hieman ehkä oudoksuivatkin tilannetta. Heistä oli niin ihmeellistä, että aikuinen on vain heidän kanssaan kahden ilman häiriötekijöitä. Jokaisen lapsen kysymys ”ollaanko me oikeasti vaan kahden?” jo mielestäni osoittaa sitä. Oudoksumi-

seen vaikutti varmasti myös se, että koska olin välillä paikalla ohjaajan roolissa, oli lasten tietyllä tapaa ehkä vaikea erottaa sitä, että nyt olin paikalla vain saduttamassa heitä, en työntekijänä.

Kaikkien lapsien kohdalla reagointi satuhetkiin oli kuitenkin positiivista. Kaikki lapset selvästikin nauttivat aikuisen huomiosta ja kahdenkeskisestä hetkestä. Jokaisen lapsen kohdalla huomasin sen, että jo toisella ja kolmannella kerralla oma-aloitteisuus kasvoi ja Matias sekä Nelli alkoivat kertoa tarinaa toisella kerralla heti ilman ohjetta. Myös Julia halusi jo toisella kertaa heti kynää ja paperia ja alkoi piirtää kuvaa, josta kertoi samaan aikaan. Matiaksen ja Nellin kohdalla oli havaittavissa myös selvä ylpeys omasta tarinasta.

Oli mielenkiintoista huomata, kuinka lapsia todella kiinnosti se prosessi, miten heidän puheensa muuttui kirjaimiksi ja kirjaimet kokonaisiksi saduiksi. Toisinaan lapset kiinnittivät paljon huomiota siihen, millaista konkreettista jälkeä paperille tuli ja miten minä sitä kirjasin. Onkin suotavaa, että lapsi pystyy seuraamaan tätä kirjaimien muodostumista sadutuksen aikana. Ja kun satu vielä lopuksi luetaan ääneen, on paperi hyvä pitää lapsen edessä, jotta lapsi pystyy seuraamaan myös sitä, kuinka ääni seuraa kirjoitettua lapsen juuri kertomaa tarinaa. (Riihelä n.d., 9) Tässä prosessissa on lapsen mielestä jotain hyvin taianomaista ja sen huomasikin hyvin heidän eleistään ja ilmeistään.

Matias toivoi heti ensimmäisellä kerralla, että hän voisi antaa tarinan äidilleen. Hänen tarinansa olivat ”kirjeitä äidille”. Koska en halunnut antaa hänelle alkuperäistä tarinaa sen epäselvän käsialan vuoksi, kirjoitin sadut seuraavana päivänä tietokoneella, tulostin ja annoin ne Matiakselle. Nellin kohdalla toimin samoin, koska hän halusi myös pitää satunsa itsellään. Teimme Nellin kanssa niistä kokonaisen satuvihon, johon keräsimme kaikki hänen kolme satuaan. Julia taas halusi antaa satunsa ja piirustuksensa vain minulle, eikä hän halunnut pitää niitä itse.

Lapsi itse saa päättää sen, kenelle sadun saa lukea. Joskus lapsi voi tuntea niin suurta ylpeyttä sadustaan, että hän haluaa sen luettavan lähes kaikille. Toisinaan taas voi olla, että satu on tarkoitettu vain paikallaolijoiden kuultavaksi. (Karlsson 2005, 53). Oma kokemukseni on juuri se, että usein lapsi kokee suurta ylpeyttä sadustaan ja tärkeäksi nousee se, että sadun kuulevat myös muut. Lapsista Matias ja Nelli toivoivat aina sadutuskertojen jälkeen myös muiden aikuisten lukevan heidän satunsa ää-

neen, mahdollisesti vielä niin, että paikalla oli myös muita lapsia kuulemassa. Heidän oli tärkeä tietää, mitä muut aikuiset ja lapset ajattelivat heidän saduistaan ja tarinoistaan.

Sadutushetkillä Nelli halusi aina tulla syliini kuuntelemaan kun luin hänelle ääneen hänen satujaan. Huomasin selvästi kuinka hän piti siitä, että sai olla kahden aikuisen kanssa, olla lähellä ja kuunnella hänen itse keksimäänsä satua. Viimeisellä kerralla satujen lukemisesta ei meinannut tulla loppua, vaan Nelli toivoi minun lukevan sadut yhä uudelleen ja uudelleen. Kun viimein lopetimme, Nelli halasi minua ja kysyi olisiko hän mielestäni hyvä sadunkertoja.

9.5 Rumat jutut saduissa

Olin varautunut myös siihen, että lasten tarinoissa saattaisi tulla esiin niin sanottuja rumia juttuja, koska saduttaessaan aikuinen sanoo kirjaavansa juuri sen, mitä lapsi kertoo. Näin ollen lapset saattavatkin testata, kirjaako aikuinen todella kaiken sen, mitä hän sanoo (Karlsson 2014, 264).

Nellin kahdessa viimeisessä sadussa oli muutama niin sanottu ruma juttu. Rumat jutut naurattivat Nelliä ja hän selvästi tarkkaili minun reaktiotani juttuihin. Jutut unohtuivat kuitenkin pian alun jälkeen, kun Nelli huomasi, että siitä huolimatta kirjasin kaiken mitä sanoi enkä kiinnittänyt niihin silloin sen enempää huomiota. En halunnut kiinnittää liikaa huomiota rumiin juttuihin, etteivät ne nousisi pääosaan ja katkaisisi sadutusta. Ja jos jutut olisivat menneet raaoksi tai satuttaneet jotakuta, olisin keskustellut niistä yhdessä Nellin kanssa. Onneksi rumat jutut unohtuivatkin pian. Nellin sadun valmistuttua hän toivoi myös muiden vastaanottokodin työntekijöiden lukevan hänen satunsa. Rumien juttujen kohdalla hän yhtäkkiä havahtuikin niihin kohtiin ja sanoi ettei niitä saisikaan lukea, koska pelkäsi aikuisten suuttuvan hänelle. Aikuisten todettua etteivät he suuttuisi, antoi Nelli lukea satunsa loppuun. Rumista jutuista toki keskusteltiin yhdessä hetken aikaa satujen lukemisen jälkeen, koska muut aikuiset halusivat tietää miksi Nelli oli halunnut tarinaansa sellaisia asioita.

9.6 Mikä yllätti ja mitä kysymyksiä heräsi?

Yllättäviä asioita tuli vastaan heti ensimmäisellä kerralla, kun Julian kanssa jouduin muuttamaan alkuperäistä suunnitelmaani. Muistiinpanojeni perusteella olen myös huomannut Julian keskittymiskyvyn paranevan kerta kerralta. Alkuun Julia tuntui hieman levottomalta, eikä oikein tiennyt miten päin olisi ollut huoneessaan kun olin siellä hänen kanssaan. Olin pohtinut paljon myös sitä, miten muutan toimintaani jatkossa niin, että myös Julia kokisi hetket mukaviksi ja rauhallisiksi kohtaamishetkiksi. Osaltaan syy saattoi myös olla omassa jännityksessäni.

Myös oma kommentoimattomuus satuja ja tarinoita kohtaan saattaa olla vaikeaa. Itse pyrin kuitenkin eleillä ja ilmeillä uppoutumaan satuun ja näin näyttämään lapselle,

että todella kuuntelin ja keskityin hänen kertomaansa. Välillä huomasi selvästi, että lapsi saattoi odottaa aikuisen kommentoivan satua ja että lapsi tarkkailee aikuisen ilmeitä ja eleitä sadun edetessä.

Usein saduttavan aikuisen mieleen jää myös hetkien intensiivinen läheisyyden tunnelma sekä se, kuinka tärkeänä juuri lapset kokevat tarinoidensa arvostuksen, ja että se kirjataan sekä jaetaan yhdessä. (Karlsson, 2000, 47). Tämä tunne tuli esiin myös itselleni sadutushetkillä. Eritoten se hetki, kun tarina on valmis ja luet sen lapselle ääneen juuri niin kuin hän on sen kertonut, on jotain erikoisen hienoa. Lapsen ilmeet ja eleet, miten hän keskittyy kuuntelemaan kun aikuinen lukee hänen satuaan, on todellakin mieleenpainuvaa. Nellin kanssa aloitettiin toisella ja kolmannella kerralla niin, että hänen pyynnöstään luettiin aina ensin vanhat sadut uudelleen.

Matias odotti kovasti satuhetkiä ja koska olin vastaanottokodissa välillä työvuoroissa, hän olisi toivonut sadutushetkiä myös silloin. Kerroin hänelle kuitenkin tulevani silloin, kun minulla ei olisi töitä, tai jos mahdollista, joskus tulin jo ennen työvuoroa tai jäin työpäivän jälkeen saduttamaan. Nellin kanssa huomasin sen, että mennessäni töihin ainoastaan saduttamaan häntä, oli hänen vaikea ymmärtää, että en jäänyt kukaan työvuoroon vaan lähtisin kotiin sadutushetken jälkeen. Hän toivoi minun jäävän töihin aina sadutushetkien jälkeen. Koin että välillemme kehittyi yhä syvempää luottamusta hetkien myötä, jonka vuoksi lapsi saattoi näin toivoa. Nellille hänen itse keksimänsä sadut muodostuivat niin tärkeiksi, että hän oppi ne ulkoa. Vastaanottokodin työntekijät kertoivat, että myös he olivat lukeneet Nellin satuja hänelle moneen kertaan työvuoroissaan. Nelli intoutui jopa ottamaan satunsa mukaan leikkiinsä.

Nellin siskoa päädyin saduttamaan hänen omasta pyynnöstään. Hän kuuli kuinka Nelli kertoi saduistaan ja oli innoissaan yhteisistä hetkistämme, joten oli luonnollista, että myös hän halusi samaa. Sadutushetki sujui myös hänen kanssaan hyvin ja koin, että hänkin nautti aikuisen kiireettömästä huomiosta ja kuulluksi tulemisesta. Ja koska lapsia vastaanottokodissa tuona hetkenä oli vain Nelli ja hänen siskonsa, oli helppo suoda tämä hetki myös hänelle.

Kaiken kaikkiaan suurin yllätys syntyi kuitenkin siitä tunteesta mikä minulle jäi sadutushetkien jälkeen. Olin todella aidosti päässyt mukaan lapsen maailmaan. Vaikka olen itse aina pitänyt työssäni tärkeänä sitä, että kohtaan lapset aidosti ja työhön kuuluu kiinteänä osana lapsen kanssa yhdessäolo, tunne oli minulle yllätys. ”Aikuisen-

nälkä” näillä lapsilla on todellakin valtava ja voimme omalta osaltamme kuitenkin melko pienillä teoilla edes hieman koettaa täyttää tätä niin sanottua aukkoa lasten elämässä. Osallisuus toteutui mielestäni myös näissä hetkissä, joka on usein enemmän läsnä puheissamme kuin itse teoissamme. Lapsen maailmaan uppoutuminen voi tuoda esiin niin laajasti kaikkea, ettemme voi edes aavistaa. Itse koin sen, miten se voi tuoda esiin lapsen elettyä elämää, tärkeitä ihmisiä ja tapahtumia, mielikuvitusta, luovuutta, aikuiseen syntyvää luottamusta jne.

Kysymyksenä mieleeni heräsi lähinnä se, olemmeko me aikuiset todella niin kiireisiä, ettei meillä ole aikaa lapsen aidolle kohtaamiselle? Varsinkin lastensuojelutyössä toimimme niin vaikeiden ja kipeiden asioiden äärellä, että mielestäni tälle tulisi antaa erityinen arvo. Lasten ja nuorten osallisuudesta voi kirjata lakiin vaikka mitä, mutta me olemme kuitenkin niitä ihmisiä joiden se on tuotava myös osaksi arjen työtä ja käytäntöä. Meidän on tällöin pystyttävä muuttamaan omaa toimintakulttuuriamme, mutta tämäkään asia ei ole aivan yksiselkoinen. Työmenetelmien käyttö ja lapsinäkökulmainen ajattelu hakee mielestäni vielä paikkaansa lastensuojelutyössä. Uskallan jopa väittää, että toiminta on vielä melko aikuislähtöistä.

9.7 Lopuksi sadutushetkistä

Aikuisen tulee muistaa myös se, että onnistunut saduttaminen vaatii tiettyjen periaatteiden noudattamista. Menetelmä ei tähtää pelkästään siihen, että tarina tai satu tuotetaan ja kirjataan. Tilanteessa puheenvuoro on lapsella, hän itse saa päättää, mistä hän kertoo. Lasta kehoitetaan sadun kertomiseen, ei kysytä, koska kysyjällä on aina valta siihen mikä on tärkeää. Kehotus taas nähdään avoimena pyyntönä, joka siirtää vastuun tekemisestä toiselle. Näin viestitetään lapselle, että hänen kertomansa näkökulmat ja ajatukset ovat arvokkaita sekä tervetulleita. (Karlsson 2005, 45.)

Aluksi ehkä itsekkin painotin liiaksi sadun tai tarinan muodostumista. Ensimmäisen sadutuskerran jälkeen ajattelin, että hetki ei ollut osaltani onnistunut, koska en ollut saanut kirjattua tietynlaista satua. Onneksi pian ymmärsin, ettei asia ole lainkaan näin ja pääosassa eivät ole sadut, vaan lapsen kohtaaminen ja kuuleminen, yhteinen aika, kiireettömyys sekä vastavuoroisuus.

Joskus lasten saduissa ja tarinoissa voi tulla esiin vaikeitakin asioita. Onkin tärkeää muistaa se, että sadutuksessa saa kertoa juuri siitä asiasta, joka sinä hetkenä on mielen päällä. Juuri se tekee sadutuksesta vapauttavaa. Sadutuksessa tunne siitä, että satu syntyy ”meidän välille” ja se julkaistaan muille vain jos kertoja niin päättää. Myös sana ”satu” tai ”tarina” jättää kertojalle sen vapauden, että hänen kertomansa voi olla satua tai keksitty tarina, eikä sitä voi kukaan toinen väittää todeksi. Sadutus antaa kuitenkin myös mahdollisuuden siihen, että vaikeitakin asioita voidaan kertoa sadun viitan nojalla. Näin ollen vaikeankin asian voi sanoa toiselle. (Karlsson 2005, 137.)

Lukiessani lasten satuja, huomasin, että Julian sekä Nellin sadut olivat melko erilaisia joka kerta. Kaikki Mikaelin sadut taas noudattivat tiettyä samantyyppistä kaavaa. Tosin myös Nellin kahdessa sadussa esiintyivät samat rumat jutut. Huomasin myös, että lapset sekä sadutustilanteet olivat hyvin erilaisia. Ja saman lapsenkin kanssa tilanne oli aina hieman erilainen. Tietyllä tapaa odotin ehkä itse juuri vastaanottokotiin sijoitettujen lasten saduissa tulevan esiin vaikeita asioita tai heidän huoliaan mutta näin ei kuitenkaan käynyt. Tähän on kuitenkin hyvä varautua, koska lastensuojelulaitoksessa elävien lasten maailma on tavalla tai toisella järkkynyt ja lapsen sisällä voi olla kaikenlaisia vaikeita asioita ja tunteita. Sadutuksessa lapsi saa kuitenkin tilaisuuden purkaa näitä tunteita.

Kohtaaminen tapahtuu aina aikuisen ja lapsen välisessä suhteessa. Lapsi tai nuori kyllä vaistoa, milloin aikuinen on todella kiinnostunut ja välittää hänen asioistaan tai mielipiteestään. Lastensuojelussa toimivan työntekijän tavoite on selvittää ne asiat joissa hän voi auttaa, niin että lapsen etu myöskin toteutuu. Ja jos ei kohtaa ja kuule lasta aidosti, tätä selvitystä ei voi tehdä. Kun työntekijä toimii kiireessä, voidaan lapsen puheesta tehdä liian helpolla johtopäätöksiä, tai kuuleminen ohittaa jopa kokonaan. On helppo ajautua harhateille, jos työtä alkaa ohjata liiaksi työntekijän omat tai organisaation tavoitteet. Kohtaamisen ydin kun on juuri yhdessä tekeminen sekä hämmästyminen ja uteliaisuus. (Jaakkola 2013, 32.)

9.8 Haluaisivatko lapset, että heitä sadutettaisiin jatkossakin

Lapsille esittämäni kolme kysymystä (liite 2) sadutushetkestä toivat esiin muun muassa sen, että he pitivät sadutushetkistä. Heidän mielestään olisi kivaa, jos aikuinen saduttaisi heitä säännöllisesti. Sadun kertomisen lapset kokivat helpoksi. Vaikka esitinkin lapsille vain nämä kolme kysymystä, tuli mielestäni silti hyvin esille se tosiasia, että lapset kokivat hetket positiivisina ja toiminta voisi hyvin sopia säännöllisesti käytettäväksi menetelmäksi.

10 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

10.1 Sadutusmenetelmän toimivuus ja soveltuvuus pienten lasten vastaanottokodissa

Toiminnallisten sadutushetkien sekä niiden pohjalta pitämäni havaintopäiväkirjan perusteella voin todeta, että sadutus menetelmänä soveltuu hyvin käytettäväksi myös lastensuojeluun ja pienten lasten vastaanottokotiin.

Sadutushetket pidettyäni oli selvää, että lapsille on erityisen tärkeää se, että aikuinen kuuntelee ja kohtaa heidät arvostavasti sekä tasavertaisesti. Myös aikuisen lapselle antama huomio ja kiireetön aika ovat lapselle erityisen merkittävä asia. Lapsilla on paljon kerrottavaa, kunhan heille antaa siihen mahdollisuuden. Tätä emme arjen työssämme useinkaan huomaa ja mielestäni eritoten lastensuojelussa siihen tulisi kuitenkin aina olla riittävästi aikaa ja resursseja. Koin myös, että lasten osallisuus vahvistui sadutushetkien kautta. Pysähtyminen kuulemaan lapsen ääntä oli merkittävä hetki niin minulle kuin varmasti lapsellekin.

Sadutus on todettu hyväksi ja toimivaksi työvälineeksi jo monissa eri paikoissa. En ole kuitenkaan vielä kuullut sitä käytettävän juurikaan lastensuojelun työkentällä. Lastensuojelussa on toki käytössä jo paljon erilaisia työvälineitä sekä menetelmiä. Koen, että sadutus voisi olla hyvä työkalu eritoten korostamaan lasten osallisuutta ja kuulemista. Uusia työmenetelmiä ei ole kuitenkaan niin helppo vakiinnuttaa työyhteisöihin, eivätkä kaikki koe niitä toimiviksi välineiksi omassa työssään. Uuden työmenetelmän käyttöönotto vaatii muutosta koko työyhteisöltä. Siihen on kaikkien sitouduttava, jotta se voidaan ottaa osaksi arjen työtä. Tämän koen vielä haasteena nykyisissä toimintaympyröissä. Eritoten lastensuojelussa tuntuu usein siltä, että lasten maailmaan meneminen ja siihen uppoutuminen ovat meille aikuisille jotenkin todella haastava ja vaikea asia.

Kaiken kaikkiaan sadutushetkistä mieleeni painuivat lapset, heidän reaktionsa, aikuisen huomiontarve, satujen tuoma ylpeys sekä yhteenkuuluvuuden tunne. Lasten kertoessa satujaan oli todella helppo uppoutua lapsen maailmaan ja keskittyä vain kuuntelemaan. Koin myös itse aikuisena tulevani vielä läheisemmäksi lasten kanssa ja että

heidän oli helpompi lähestyä minua ja kertoa asioistaan ja ajatuksistaan näiden kertojen jälkeen.

Mielestäni sadutus voisi vastaanottokodissa toimia hyvin työvälineenä lapsen sekä hänen omaohjaajansa välillä. Oma kokemukseni on, että sadutuksen kautta luotettavan suhteen luominen kuuntelun ja kohtaamisen kautta voisi onnistua erityisen hyvin heti tutustumisen alussa. Se voisi toimia myös työkaluna koko omaohjaaja-suhteen ajan, säännöllisesti käytettynä.

Sadutushetket Matiaksen kanssa todistivat minulle sitä, kuinka sadutuksen avulla voi päästä käsiksi myös lapselle tärkeisiin ihmisiin, asioihin sekä elämäntilanteeseen ennen sijoitusta. Nellin kanssa taas yllätyin muun muassa hänen hienosta ja laajasta mielikuvituksestaan sekä sanavarastosta. Julian kanssa korostui enimmäkseen yhdessä tekemisen ilo. Halusin tuoda kaikkien kolmen lapsen sadut esille työssäni. (Liite 3, Liite 4 ja Liite 5)

10.2 Lopuksi

Opinnäytetyöprosessini aikana koin kasvavani vielä enemmän ihmisenä ja samalla koen myös oman ammatillisuuteni lisääntyneen. Toivon tulevaisuudessa työskenteleväni sellaisessa työympäristössä, jossa ainakin omalla kohdallani erilaisien työmenetelmien käyttö olisi osana perustyötä. Eritoten lapsilähtöisyys ja lapsen kohtaaminen on ollut ja varmasti tulee olemaan jatkossakin minulle tärkeä asia työssäni. Toivon, että työmenetelmien käyttöä voitaisiin lisätä työpaikoille, eritoten lastensuojeluun, jossa lapsen tai nuoren kuuleminen ja aito kohtaaminen on eriarvoisen tärkeää. On kuitenkin vaikea viedä uusia menetelmiä työpaikoille, joissa osa työntekijöistä saattaa kokea ne lisätyönä, ei kiinteäksi osaksi arjen työtä. Toivon, että työni voisi toimia tietynlaisena innostuksen lähteenä lastensuojelun työntekijöille tai muille alan ammattilaisille lähteä rohkeasti kokeilemaan sadutusta työssään.

Taidelähtöisten työmenetelmien juurruttamiseksi työyhteisöihin tarvitaan kuitenkin muutosvalmiutta, resursseja, yhteisiä toimintatapoja, koulutusta sekä käytännölläheistä tutkimusta. Yksi kaikkein tärkein edellytys on kuitenkin se, että toiminta otetaan osaksi perustyötä, ei kuormittavana lisätyönä. (Känkänen 2013, 114.)

Jatkotutkimusta ajatellen mieleeni herää ajatus, että sadutus menetelmää lähdettäisiin säännöllisesti kokeilemaan esimerkiksi lastensuojelulaitoksessa ja että kokeilijoina toimisivat juuri omaohjaajat säännöllisesti omien ohjattaviensa kanssa. Olisi mielenkiintoista nähdä, minkälaisia tuloksia ohjaajat saavat ja millaisena ohjaajat itse kokevat menetelmän työssään.

Osaltaan mielenkiintoista olisi myös selvittää, miten sadutus toimii esimerkiksi sosiaalityössä aikuisten kanssa. Sadutus mielletään kuitenkin helposti vain lasten kanssa käytettäväksi menetelmäksi, vaikka sitä voidaan käyttää minkä ikäisen ihmisen tai asiakkaan kanssa tahansa.

LÄHTEET

- Anttila, P. 1998. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Viitattu 15.7.2014. http://www.metodix.com/fi/sisallys/01_menetelmat/01_tutkimusprosessi/02_tutkimisen_taito_ja_tiedon_hankinta/09_tutkimusmenetelmat/06_osallistuva_havainnointi
- Barkman, J. Uskomme sinuun-usko sinäkin. Eväitä elämään ja tahtoa selviytymiseen. Viitattu 24.7.2014. http://www.lskl.fi/keskusliitto/mita_temme/lapsi-_ja_perhekohtainen_lastensuojelu/uskomme_sinuun_-_usko_sinakin
- Bardy, M. 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 11–46
- Jaakkola, H. 2013. Kohtaa ja kuule. 30 päivää. Talentia-lehden erikoisnumero lastensuojelun ammattilaisille. 1.2013, 32.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja - sarja.
- Karlsson, L. 2014. Kuuntelemmeko todella toisiamme? Kuuntelemmeko lapsia ja nuoria? Viitattu 15.7.2014. http://yle.fi/uutiset/professori_liisa_karlsson_kuuntelemmeko_todella_toisiamme_kuuntelemmeko_lapsia_ja_nuoria/7184020?ref=leiki-uu
- Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa L. Karlsson, & R. Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä, 17–50.
- Karlsson, L. & Riihelä, M. 2012. Sadutusmenetelmä - kohtaamista ja aineiston tuottamista. Teoksessa L. Karlsson, & R. Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä, 169–190.
- Karlsson, L. 2005. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kemppainen, K. Kissanpojat heikoilla jäillä - sijaishuollon lastenkodeissa ja perhekodeissa sadutetaan. Lapset kertovat – hanke. Viitattu 10.7.2014. <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/Julkaisut/ARTIKKELIT/SijaishuoltoKaija.htm>
- Kinanen, M. 2009. Surusäkki. Vertaisryhmätyöskentelyä lasten sururyhmille. Helsinki: Lasten Keskus/Lk-kirjat
- Känkänen, P. 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos.

Känkänen, P. 2009. Siirtymät sijaishuollossa -hetkiä ja ikuisuuksia. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 232–240.

Lapsiasiavaltuutetun www-sivut. Viitattu 24.7.2014.
<http://www.lapsiasia.fi/nyt/tiedotteet/tiedote/-/view/1884240>

Lastensuojelulaki. 2007. L 13.4.2007/417 muutoksineen

Lastensuojelun käsikirjan www-sivut. 2014. Viitattu 21.7.2014.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti/>

Liukkonen, R. 2010. Joskus joutsenet näyttävät kurjilta-luovat ja toiminnalliset työmenetelmät lastensuojelutyössä. Teoksessa I. Tanskanen, & E. Timonen-Kallio (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 114–127.

Nivala, E. 2010. Lapsen oikeudet osallisuuden perustana. Teoksessa I. Tanskanen, & E. Timonen-Kallio (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 18–25

Pentikäinen, M. 2010. Theraplay-avain lapsen osallisuuteen. Teoksessa I. Tanskanen, & E. Timonen-Kallio (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 98–113.

Porin kaupungin www-sivut 2014. Viitattu 21.7.2014. <http://www.pori.fi>.

Riihelä, M. n.d. Storycrafting empowers. Listening unites. Viitattu 30.10.2014.
http://www.ibbypalestine.org/IMG/pdf/en_storycrafting_empowers.pdf

Sosiaaliportin www-sivut. Viitattu 7.7.2014. <http://www.sosiaaliportti.fi>

Sosiaaliportin www-sivut. Viitattu 8.7.2014.
<http://www.sosiaaliportti.fi/Page/2cf110cf-a46e-4912-8cde-215a5e327b62.aspx>

Sosiaaliportin www-sivut. Viitattu 8.7.2014. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti/>

Saastamoinen, K. 2008. Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Publishing Oy

Sinkkonen, J. 2010. Mikä lastenkodin arjessa hoitaa? Teoksessa P. Kiiskinen & T. Eskelinen (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Pelastakaa lapset ry:n julkaisusarja n:o 18 Helsinki, 9-11.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön www-sivut 2014. Viitattu 8.7.14
<http://www.stm.fi/ylakulma/artikkeli/-/view/1860166>

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro OY

Timonen-Kallio, E. 2010. Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä. Teoksessa I. Tanskanen, & E. Timonen-Kallio (toim.) Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 6-16.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2009. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Välivaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä: menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

LIITE 1 Sadutushetkien havainnointipäiväkirja

Päivämäärä ja paikka:

Sadutettava:

Havainnointi tilanteesta	Lasten reaktiot	Saduttajan ajatuksia
2. Miten alkoi?	3. Miten lapsi reagoi?	1. Ajatuksia ennen sadutusta? Sadutuksen jälkeen 4. Mikä yllätti? 5. Mitä kysymyksiä heräsi?

(Karlsson 2014, 307–309.)

LIITE 2 Kysymykset lapselle sadutushetken jälkeen

1. Oliko kiva kertoa satu tai tarina?
2. Oliko se helppoa/vaikeaa?
3. Haluaisitko kertoa satua tai tarinaa useammin niin, että aikuinen kuuntelee ja kirjaa sen ylös?

LIITE 3 Matiaksen satu

Me mentiin äitin kaa uimaan. Sitten me tultiin uimasta ja lähettiin ulos uimapaikkaan. En muista mikä se oli. Sitten me lähettiin ulos autolle. Sitten me lähettiin mummulle. Sitten tuli yö. Mitäs sitten. Äitil ois ollu synttärit. En tiedä mitä sitten sanon. Haluan antaa kukan äidille, ja sitten tuli taas yö. Sitten mentiin mummulle. Nasulta oli syntynyt pentuja. Nasu on koiran nimi. Nasu on mummun koira. Menen välillä sekaisin kun Nasu on mummun koira ja Jasu on mun kaveri. Sitten taas tuli yö. Sitten tuli mun synttärit. En osaa kirjoittaa vielä enkä lukea. Äiti anto mulle karkkeja ja kakkuja. Ja sitten äiti anto mulle pusun ja mä annoin takas. Ja sitten me mentiin nukkumaan. Sitten mä löysin maasta hienon kukan ja nyppäsin sen ja annoin äidille. Ja sit mä löysin koiran yhtäkkiä. Ja sitten se nuoli äitin naamaa ja äiti alkoi nauraa. Ja sitten se alko nuolemaan molempien naamaa. Ja sit me molemmat alettiin oikeen kikattaa. Sitten taas tuli yö. Sit tuli aamu. Taas tulee mun pikkunenon Tonin synttärit. Sitten mä annoin Tonille pikkuautoja, kakkuja ja karkkia. Se on äitin isovelji. Ja sitten me annettiin äitin kanssa sille hali ja laulettiin synttärilaulu. Ja sitten me otettiin Toni meille yöks. Sitten tuli yö. Ja sitten aamu, kirkas päivä ja sitten me mentiin pihalle heittäen korista ja pelattiin jalkkista. Sit me mentiin Tonin kanssa uudestaan uimaan. Ja sit me mentiin sinne pihalle taas ja Tonile, mulle ja äitille tuli vähän kylmä. Sitten me mentiin takas sisälle ja sukkellettiin ja sit ostettiin ihanat jäätelöt Tonille, mulle ja äitille. Sitten mentiin kotiin, sitten tulikin yö. Sit Toni sai olla meillä vielä 10 yötä. Sitten äiti osti mulle, Tonille ja äitille pikku tiestsikan. Ja sitten äiti katto siitä leffaa, omasta pikku tietsikasta. Sitten me katottiin mun pikku tietsikasta yhtä Aku Ankkaa ja piirrettyjä. Ja sitten me vietiin Toni mummulle.

Ja sitten kun ne oli siellä päivän, sitten Toni tuli yöks meille. Sit mä näin mun isin. Illalla. Ja sitten isikin meni omaan kotiin nukkuun. Ja sitten me nukuttiin 2 yötä. Sitten men nukuttiin 3 yötä. Sit niin monta et tuli jo 10 yötä. Sitten tuli pääsiäinen. Sitten äitiltä, Tonilta ja multa irtos hammas. Sitten me taas naurettiin ko me syötiin suklaamunia. Ja sitten äitille synty vauva. Sit me vietiin se vauva mummulle hoitoon. Valmis. Me mentiin viel uimaan. Me kaikki sukkellettiin. Ja sitten me mentiin taas mummulle. Ja sitten me nähtiin ne Nasun pienet koirat ja ne oli jo isoja. Ja sitten me mentiin kotiin. Sitten me nukuttiin yksi yö. Sit me mentiin leffaan ja sitten me katottiin Peter Fania. Sitten syötiin jäätelöä, karkkia ja hattaraa. Ja sitten meitä alko vähän jännittää. Sitten me löydettiin Tonin kans pääsiäismunat ja äitin. Ja sitten oli vielä

yks piilossa ja Toni löys sen ja söi sen. Me kaikki saatiin saman verran. Sitten Toni tuli taas yön. Sitten tuli aamu ja sit mentiin mummulle ja sitten nähtiin äitin vauva ja sitten se oli vasta nyttien 6v. Ja sitten me mentiin kotiin yöksi. Sitte tuli aamu ja sitten me mentiin pihalle ja sen pituinen se.

LIITE 4 Julian sadut

Se on nalle siinä. Mä laitoin myös semmosen lumiukon, siinä on neljä palloa. Sillä on hattu, nenä ja suu. Ja jalat. Siinä on lumiukko. Teen sille sulusuun koska sillä ei oo kaveleita. Sillä on paltaa.

Solmesta tulee velta. laastali. Anna laastali. Käsi on osunut kaappiin. Apua, miten saan pois tän velen. Haluan sen pois.

Kolme väritystä. Tämä isoin on äiti. Toinen on lapsi. Ne onkin kiviä. Ei vaan kivaa. Ja enkeli. Ja hellou kitti. Nyt kirjoitan hellou kitti. Se alkaa J:llä.

Se on elefantti. Sen nimi on elefantti. Se onkin katli. Se on sulullinen koska sillä ei ole kavelia. Nyt sillä on kaveli. Se kaveli on elefantti. Nyt se on iloinen. Sen hiukset menee maahan asti. Tämä tyttökin tuli. Sillä on lyhyet hiukset. Pikkulapsi. Sil on ihan lyhkäset hiukset ja pieni nimi. Nyt tuli nalle. Kaikki. Oli kiva talina.

LIITE 5 Nellin satu

Olipa kerran dinosaurus. Se tapasi kerran yhden tytön, jonka nimi oli Lalaluupsi. Sitten ne meni yhdessä kauppaan, sitten ne meni kaupasta ostamaan pihvejä ja ket-suppia ja koska se oli vähissä. Sitten dinosaurus kävi hakemassa suklaalevyn ja pannukakkua, koska ne raasti suklaata pannukakkuun. Sitten kun ne oli nukkuneet yön ja pannukakku oli valmis suklaalla raastettuna, sitten seuraavana päivänä ne tapasivat myös toisen tytön, jonka nimi oli Lalaluupsi, jota kutsuttiin Liisuliksi. Sitten matka jatkui. Seuraavaksi he tapasivat paprikan, joka käveli. Sitten kun dinosaurus meinasi puraista kun paprika näytti niin mehevältä, sitten kun dinosaurus oli syönyt paprikan, hänen mahansa alkoi murisemaan uusiksi. Sitten hän näki uuden paprikan siinä istumassa ojan reunassa. Sitten kun hän oli syönyt toisen paprikan, hänen mahansa alkoi taas kurnia, ja sitten hän näki lihapihvin, joka ei elänyt. Kaikki jakoi sen ja söi sen, kaikki kolme. Ja se oli todella mehevä lihapihvi. Ja sitten he näkivät leipiä pudonneen ja he söivät niitä ja seurasivat niitä. Ja ne johti mökille ja mökin reunassa oli simpukoita ja mökistä tuli ulos vanha eukko, joka pyysi kaikkia; dinosaurusta, Liisulia ja Lalaluupsia sisälle. Sitten eukko laittoi heidät suureen pataan ja he luulivat, että eukko meinasi syödä heidät, mutta onneksi ei syönyt. Kun he katsoivat tarkemmin eukkoa, he näkivät, että eukko oli nuori tyttö. Sitten he huomasivat, että nuori tyttö ei aikonut syödä heitä vaan kylvettää heidät koska he haisivat. Kun he haistoivat, että se oli kylpyvettä, he hyppäsivät sinne veteen. Sitten he hyppäsivät veteen uusiksi ja kun he haistoivat, että se oli soppa, he juoksivat ulos ja elivät onnellisina elämänsä loppuun asti metsässä.